

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

TANKÖNYV FELHASZNÁLÁSÁVAL KAPCSOLATOS SZERZŐI JOGI KÉRDÉSEK

SZJSZT-22/13

I. A Szombathelyi Törvényszék által feltett kérdések

A Szombathelyi Törvényszék 2013. június 26-án kelt végzésében az alábbi kérdések megválaszolására kérte fel a Szerzői Jogi Szakértő Testületet.

1. *Az alperesek által A/6. szám alatt csatolt táblázat és a kereset mellékleteként csatolt F/18. számú irat, valamint dr. R. K. az É... osztály című könyv (2000), valamint az E. J. M. című könyv (2001), továbbá a felperes által kifogásolt az E. J. az É... évfolyam című könyv (2009) összevetésével állapítsa meg a szakértői testület, hogy az E. J. Az É... évfolyam című könyv (2009) tartalmaz-e olyan matematikai példákat, amelyek az E. J. M. című tankönyvben (2001) nem szerepelnek, de R. K. Az é. című könyvében (2000) [igen]!*

2. *Adjon szakmai véleményt a testület a körben, hogy megállapítható-e a szerzői jogi jogsértés a felperes 2000-ben megjelent „Az é.” tankönyv vonatkozásában az I. r. alperes kiadásában és a II. r. alperes szerző neve mellett 2009-ben megjelent „Az é.” című tankönyv szintén második osztályosok részére megjelentetésével a címhasználatában, illetve a szerzőség feltüntetésével!*

3. *Adjon szakértői véleményt a testület arra nézve is, hogy a két tankönyv vonatkozásában milyen hasonlóságok és azonosságok állapíthatók meg, és ezen hasonlóságok, azonosságok alapján megállapítható-e a szerzői jogi jogsértés!*

Továbbá a Szombathelyi Törvényszék 2013. július 19-én kelt végzésében a felperes 2013. július 15-i keltezésű előkészítő iratában foglalt felvetések megválaszolására kérte az SZJSZT-t. A felperes az említett előkészítő iratban azt indítványozta, hogy az SZJSZT „általánosságban, és teljességében vizsgálja meg a kérdéses kiadványokat, minden szerzői jogilag releváns elemre kiterjedően, s úgy állapítsa meg, hogy az alperesek felhasználták-e a tankönyvemet az álláspontunk szerint jogsértő kiadvány létrehozásakor”. Az eljáró tanács ez utóbbi felvetésnek eleget téve, komplex módon ad választ a bíróság által feltett három konkrét kérdésre.

II. A szakvélemény szempontjából releváns tényállás

Az eljáró tanács kizárólag azokra az információkra alapozza szakvéleményét, amelyeket a kirendelő bíróság végzésében és annak csatolmányaiban a rendelkezésére bocsátott. Tekintettel egyrészt az SZJSZT szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. ren-

deletben foglaltakra, másrészt a bíróság által feltett kérdésekre, az eljáró tanács kizárólag a jogvita szerzői jogi anyagi jogi vonatkozású elemeiről ad szakvéleményt.

A bíróság által rendelkezésre bocsátott, a szakvélemény elkészítéséhez felhasznált, s a továbbiakban rendszeres jelleggel hivatkozott anyagok követhetősége érdekében az alábbi rövidítések kerülnek alkalmazásra:

– 2000-es tankönyv: dr. R. K.: *Az é. – 2. osztály*, 10., javított kiadás, A. K., helysége, 2000: 152 p., , nincs ISBN-száma (a továbbiakban mű);

– 2001-es tankönyv:¹ E. J.: *M. – az általános iskola 2. osztálya számára*, 7. kiadás, A. K., helysége, 2007: 191 p., ISBN-száma;

– 2003-as tankönyv:² E. J. – F. L.: *Az é. – az általános iskola 2. osztálya számára*, 8. kiadás, A. K., helysége, 2010: 174 p., ISBN-száma;

– 2009-es tankönyv:³ E. J.: *Az é. – 2. évfolyam*, 3. kiadás, A. K., helysége, 2012: 192 p., ISBN-száma;

– 2004-es megállapodás: a peres felek által 2004. január 29-én megkötött megállapodás; a felperes részéről F/12-es sorszámon került benyújtásra;

– 2006-os megállapodás: a peres felek által 2006. május 16-án megkötött megállapodás; a felperes részéről F/16-os sorszámon került benyújtásra.

A szakvélemény elkészítése szempontjából a következő tények bírnak relevanciával. A dr. R. K. (a továbbiakban: felperes) által írt, elsőként 1991-ben, az elsőrendű alperes (kiadó) által megjelentetett mű 2000-ig (10. kiadás) folyamatos fejlesztés, javítás mellett évente ismételt jelleggel kiadásra került. A peres felek által nem vitatott tény, hogy a mű 1991–2000 között rendkívüli népszerűségnek örvendett, az évek során több százezer példány fogyott belőle.

A peres felek 1997. november 6-án ún. „adásvételi szerződés” keretében rendezték a mű szerzői jogi kérdéseit.⁴ A helyesen kiadói/felhasználási szerződésként értékelhető dokumentum⁵ az 1998/1999-es tanévtől kezdődően további hat tanévre biztosított kizárólagos jogot a kiadónak a mű (és további négy könyv⁶) felhasználására. A szerződés 5. pont első

¹ A szakvélemény elkészítése során az eredetileg 2001-ben megjelent tankönyv hetedik, 2007-es kiadása került felhasználásra.

² A szakvélemény elkészítése során az eredetileg 2003-ban megjelent tankönyv nyolcadik, 2010-es kiadása került felhasználásra.

³ A szakvélemény elkészítése során az eredetileg 2009-ben megjelent tankönyv harmadik, 2012-es kiadása került felhasználásra.

⁴ Az alperesek 2012. augusztus 30-án kelt, A/2-es sorszám alatt csatolt „Összefoglaló Jogi Álláspontja” szerint 1997-et megelőzően két további szerződést kötöttek a peres felek. Egyet 1993. október 6-án („szerződésmódosítás”), egyet pedig 1995. szeptember 29-én („kiadói szerződés”). E dokumentumok nem álltak az SZJSZT rendelkezésére, az eljáró tanács azonban ezek vizsgálatát a bíróság által feltett kérdések eldöntéséhez szükségtelennak látta.

⁵ A felek által kötött, eltérő elnevezéssel ellátott kontraktusoknak a szerzői jog szerint felhasználási szerződésként történő minősítéséről lásd különösen: BH2006.114.

⁶ A négy további, a jelen szakvélemény szempontjából irreleváns kötet a következő volt: 3. és 4. osztályos „Az é.” című tankönyv, és 3. és 4. osztályos „Az é. feladatgyűjtemény”.

mondata értelmében „az eladó a 4. pont szerinti vételár fejében az 1. pontban meghatározott tankönyvek és feladatgyűjtemények kiadásával és terjesztésével járó valamennyi jogot a fenti meghatározott időtartamra a Kiadó számára biztosítja”. A szerződés 6. pontja alapján: „az eladó kötelezettséget vállal arra, hogy a Kiadó kérésére a további kiadásoknál elvégzi a szükséges javításokat, fejlesztéseket külön ellenszolgáltatás nélkül. Az eladó a tankönyvek és feladatgyűjtemények átdolgozásának, korszerűsítésének, illetve bármely változtatásának jogát fenntartja. A kiadó a tankönyvek és a feladatgyűjtemények szükséges korszerűsítésének, átdolgozásának jogát fenntartja, mivel az mindkét fél érdekét szolgálja.” A szerződés 7. pontja úgy rendelkezik, hogy „az eladó és vevő kölcsönösen kötelezettséget vállal arra, hogy Az é. címmel – a másik szerződő fél hozzájárulása nélkül – semmilyen könyvet nem ad ki. A Kiadó 'Az é.' címet kizárólagosan birtokolja. Ez alól kivételt képez a már megjelent 2. osztályos feladatgyűjtemény.” (Indokolt hangsúlyozni, hogy második osztályos feladatgyűjteményt a felperes nem készített. A szerződés ezen pontja helyesen a második osztályos tankönyvre utalhatott.) Végül a szerződés 8. pontja alapján „a szerződő felek rögzítik, hogy a határozott idő elteltével a szerződés megszűnik, a 2004/05-ös tanévtől kezdődően a felek a 2., 3., 4. osztályos Az é. tankönyvek, valamint a 3., 4. osztályos Az é. feladatgyűjtemények kiadására új szerződést kötnek, amivel biztosítják a további folyamatos kiadást. A szerződést bármely fél a határozott idő eltelte előtt azonnali hatállyal megszüntetheti, ha a másik fél a szerződésből eredő bármely kötelezettségét megszegi. Az eladó a szerződéstől elállhat abban az esetben, ha a kiadó a fizetési kötelezettségét a szerződésben meghatározott határidőben nem teljesíti.” A szerződést jogosulti oldalról a felperes jogait gyakorló O. társaság nevében maga a felperes írta alá.

A peres felek között az együttműködés 1999–2000 körül megromlott. Ennek hátterében a mű (9. és 10. kiadásának) másodrendű alperes (E. J., a továbbiakban: ügyvezető) általi, a felperes részéről nem engedélyezett átdolgozása, az átdolgozási jog gyakorlása, illetve az ezzel kapcsolatos esetleges jogdíjfizetés körüli bizonytalanság, valamint a felperes által javasolt korrekciók egy részének mellőzése állt. A felperes többszöri kérése ellenére ugyanis az ügyvezető kitarthatott a mű 9. kiadásának az átdolgozása mellett. Az ügyvezető által aláírt, 2000. május 23-án kelt nyilatkozat rögzíti, hogy a mű „szorzó és bennfoglaló táblákat tartalmazó része E. J. átdolgozása alapján történt (sic!). Az új rész a tankönyv a 84. oldalától a 144. oldalig terjed. Az é. szerzője – Dr. R. K. – a fenti átdolgozásban és a kialakított koncepciókban nem vett részt, ezért a szakmai kompetenciát sem vállalja.” 2000. június 8-án a felperes az ügyvezetőhöz intézett levelében tiltakozott az ügyvezető általi átdolgozással szemben. Ennek ellenére a mű 10. kiadása 2000 szeptemberében megjelent (ez tartalmazta a vitatott, nem engedélyezett átdolgozásokat az ügyvezető részéről). A felperes jogi képviselője segítségével egyeztetéseket kezdeményezett az alperesekkel. Ezek sikertelenségére tekintettel a felperes 2000. december 27-én felmondta a peres felek között létrejött 1997-es szerződést.

Az ügyvezető 2001. január 25-én kelt levelében arról tájékoztatta a címzett iskolaigazgatókat, hogy a felperes „Az é.” című könyve (és több más, a szakvélemény kapcsán irreleváns

munkája) a jövőben nem kerülnek kiadásra, „többek között azért, mert a Szerző sajnos nem volt hajlandó átdolgozni a fenti taneszközöket”. Ugyanebben a levélben az ügyvezető arról is tájékoztatta a címzetteket, hogy a második osztályos matematika-tankönyvek a jövőben „M. m.” cím alatt kerülnek kiadásra.

A peres felek között létrejött szerződés 2000. végi megszüntetése után a kiadó tovább értékesítette felperes művét, valamint ezt követően két új matematikatanönyv-sorozatot indított a második osztályosok számára (ezek közül az első a 2001-es tankönyv, a második a 2003-as tankönyv első kiadása volt). A felperes állítása szerint a két kötet tartalmában, módszerében és címválasztásában is rendkívüli hasonlóságot vagy azonosságot mutatott a felperes által szerzett művel. A felperes jogi képviselőjén keresztül peren kívüli egyezséget ajánlott az alpereseknek az általa megjelölt jogsértések orvoslására.

A 2004-es megállapodás 4. pontja értelmében „Szerző jelen megállapodás aláírásával jelenti, hogy a Szerződés 1. pontjában rögzített tankönyv és feladatgyűjtemények [az 1997-es eredeti szerződésben foglalt öt kötet], illetve 2001. évben 'E. J.' szerző feltüntetésével kiadásra került 'M. m.' (ált. iskola 2. osztály) és 2003. évben megjelent 'E. J. és F. L.' szerzők 'Az é.' címmel az általános iskolák 2. osztálya részére készült tankönyv tekintetében sem jogi, sem szakmai, sem anyagi, sem semmilyen jogcímen követelése, kártérítési igénye nem áll fenn.” A 2004-es megállapodás 5. pontja szerint „Szerző hozzájárul, hogy jelen megállapodás aláírását követően Kiadó a Szerződés 1. pontjában részletezett tankönyveket és feladatgyűjteményeket a jövőben területi korlátozás nélkül, kizárólagosan felhasználhatja.” A 2004-es megállapodást jogosulti oldalról a felperes a saját nevében, valamint az O. társaság nevében is aláírta.

2004-et követően a felperes jogi képviselője útján újabb egyeztetéseket kezdeményezett az alperesekkel. A felperes meglátása szerint az alperesek megsértették a 2004-es megállapodást, mikor a 2001-es, valamint a 2003-as tankönyvet ismételten kiadták (a 2006-os megállapodás megszületésének napjáig az előbbit a másodiktól az ötödik kiadásig, 2002–2005 között; az utóbbit a másodiktól a harmadik kiadásig, 2004–2005 között). A felperes érvelése szerint a 2004-es megállapodás kizárólag a 2000-es tankönyv raktáron lévő készleteinek, valamint a 2001-es és a 2003-as tankönyv első kiadásának további terjesztésére terjedt ki. A felperes véleménye szerint a 2004-es megállapodás további kiadási jogot nem engedett az alpereseknek a 2001-es és 2003-as tankönyv vonatkozásában.

Időközben a felperes etikai vizsgálat lefolytatását is kezdeményezte a Tankönyves Vállalkozók Országos Testületének Etikai Bizottságánál. E testület a jogvita szerzői jogi jellegére tekintettel elutasította az eljárás lefolytatását mindaddig, amíg a jogvitáról bíróság érdemben nem határoz.

A peres felek 2006. május 16-án megkötötték a 2006-os megállapodást. E dokumentum 3. pontja értelmében „Kiadó kijelenti, hogy számla ellenében, a jelen szerződés aláírásával egyidejűleg Szerző részére megfizet 3 000 000,- Ft + ÁFA, azaz hárommillió forint + ÁFA összeget, elmaradt szerzői jogdíj jogcímén, Szerző pedig jelen megállapodás aláírásával ki-

jelenti, hogy a Szerződés 1. pontjában rögzített tankönyvek [E. J. 'M. m., valamint E. J. – F. L. 'Az é.')] eddigi kiadásai tekintetében semmilyen jogcímen követelése, kártérítési igénye nem áll fenn." A 2006-os megállapodás 4. pontja alapján „Szerző hozzájárul, hogy a Kiadó további 3 000 000,- Ft + ÁFA, azaz hárommillió forint + ÁFA szerzői jogdíj – jelen szerződés aláírásával egyidejűleg, számla ellenében történő – megfizetése esetén a Szerződés 1. pontjában részletezett tankönyveket a jövőben területi és időbeli korlátozás nélkül, kizárólagosan felhasználja, azaz többszörözze és terjessze. A Kiadó 'Az é.' elnevezést az alsó tagozat második osztályos tankönyvei tekintetében az 1. pontban írt szerzőpáros tankönyvének változatlan kiadásai tekintetében korlátozás nélkül alkalmazhatja. Szerző kijelenti, hogy a Művek felhasználásából a jövőben származó bevétel vonatkozásában neki járó arányos díjazáshoz való jogáról lemond, ilyen jellegű díjra nem tart igényt. A felek egybehangzóan kijelentik, hogy a szerzői jogdíjat a Felhasználó által a felhasználással kapcsolatosan elérhető bevétellel arányosnak tekintik.” A 2006-os megállapodás 6. pontja úgy rendelkezett, hogy „Szerző feltétlen hozzájárulását adja ahhoz, hogy a Felhasználó jelen szerződés alapján az átadott Műveket korlátlan számban többszörözze, a Művekről korlátlan számú nyomtatott példányt készíttessen, a Műveket kép- vagy hangfelvételen rögzítse, számítógépre vagy elektronikus adathordozóra másolja, internetes ismeretterjesztésre vagy ilyen jellegű, illetve egyéb reklám célból felhasználja. A Felhasználó jogosult a nyomtatott példányok korlátlan terjesztésére is. A Felhasználó jogosult továbbá a Művek megváltoztatására, átszerkesztésére, átdolgozására, bármely más szerző közreműködésével.” Végül a 2006-os megállapodás 8. pontjának megfelelően „Szerző kijelenti, hogy a jelen szerződés teljesülése, azaz a 3. és 4. pontokban részletezett szerzői díjak maradéktalan megfizetése esetén az 1. pontban részletezett könyvek, a másodikos a. matematika tankönyvek, feladatgyűjtemények tekintetében, valamint a 6. pontban engedélyezett megváltoztatások esetén a jövőben semmilyen igényrel nem él Kiadó irányában, továbbá kifejezetten nem kéri neve feltüntetését, forrásként megjelölését ezen kiadványokban.” A 2006-os megállapodás 3. és 4. pontjában rögzített, együttesen 6 000 000 forint szerzői jogdíj 2006. május 17-én a felperes részére kifizetésre került. A 2006-os megállapodást jogosulti oldalról a felperes a saját nevében, valamint az N. társaság nevében is aláírta.

2009-ben a kiadó újabb könyvet jelentetett meg. A 2009-es tankönyv 2011-ben a frankfurti könyvkiállításon „Legjobb Európai Tankönyv Díjat” kapott. 2012-ben (a szakvélemény alapjául szolgáló per kezdetekor) a 2009-es tankönyv harmadik kiadása jelent meg. A felperes állítása szerint a 2009-es tankönyv feltűnő hasonlóságokat tartalmaz a 2000-es tankönyvben foglaltakkal. A peres felek 2012 során egyeztetéseket kezdeményeztek, amelyek azonban eredménytelenül zárultak.

A felperes követelései

A felperes kereseti kérelmében előadta, illetve annak megállapítását kérte, hogy

1. „Az é.” cím a felperes ötlete volt. A kiadó és az ügyvezető a 2006-os megállapodás 4. pont második mondatával ellentétben engedély nélkül használta „Az é.” címet a 2009-es tankönyv kiadásakor.

2. A felperes a kiadó részére nem engedélyezett a többszörözés és a terjesztés jogát meghaladó mértékű felhasználási jogot; a 2009-es tankönyv megjelentetése túlterjeszkedett a felperes engedélyén.

3. Az alperesek elmulasztották a felperes nevét feltüntetni a 2009-es tankönyvben.

A felperes állítása szerint a 2009-es tankönyv eredeti kiadása 115 esetben mutat hasonlóságot/azonosságot a 2000-es tankönyv tartalmával. A felperes által F/18 számon mellékelt kimutatás szerint a 2009-es tankönyv 2012-es, harmadik kiadása további 7 esetben, mindösszesen tehát 122 esetben tartalmaz hasonlóságot/azonosságot a 2000-es tankönyvvel.

Az alperesek érdemi ellenkérelme

Az alperesek 2012. október 12-én kelt érdemi ellenkérelmükben, valamint további előkészítő irataikban a felperes keresetét anyagi és eljárásjogi okokra hivatkozással támadták. Az alperesek érdemi ellenkérelmükben előadták, hogy

1. a mű címe nem sajátos, egyéni, eredeti jellegű, mivel az a tantárgyból adódik; továbbá a cím felett a kiadó rendelkezik, tekintettel arra, hogy ad 1. a kiadó egyéb kötetei is „Az é...” logika mentén a kiadó által kerültek elnevezésre, illetve az első osztályosoknak szánt „Az é.” tankönyvet a kiadó a mű első kiadását megelőzően jelentette meg, a felperes lektori közreműködésével.

2. A 2006-os megállapodás 6. pontja kifejezett engedélyt adott a kiadónak a 2001-es és a 2003-as tankönyv átdolgozására. Következésképp a 2009-es tankönyv megjelentetése csak annyiban eredményezhetett szerzői jogi jogsértést, amennyiben az abban foglalt, vitatott részletek a 2000-es tankönyvben már szerepeltek, de a 2001-es és a 2003-as tankönyvben – melyek az alperesek érvelése szerint a 2009-es tankönyv alapjául szolgáltak – nem voltak fellelhetők. Az alperesek cáfolták, hogy a felperes F/18 számon csatolt kimutatásában említett, vitatott feladatok bármelyike is újonnan került volna a 2009-es tankönyvbe (vagyis a közbülső, 2001-es és 2003-as tankönyvben ne szerepeltek volna). Az alperesek előadták, hogy a fentiekre is tekintettel a 2009-es tankönyv a 2001-es és a 2003-as tankönyvre épülő, azokat jogszerűen átdolgozó új kötet, mely felett szerzői jogokkal kizárólag alperesek rendelkeznek.

3. A 2006-os megállapodás 8. pontja kifejezetten rögzítette, hogy a felperes kéri nevének mellőzését a 2001-es és a 2003-as tankönyv, továbbá „a másodikos a. matematika tankönyv-

vek, feladatgyűjtemények tekintetében, valamint a 6. pontban engedélyezett megváltoztatások esetén”.

Az alperesek nem vitatták az F/18-as mellékletben felsorolt feladatok azonosságát, azonban hangsúlyozták, hogy e példák szerepeltetésére a 2009-es tankönyvben a 2006-os megállapodás alapján a felperestől kapott engedély birtokában került sor.⁷

III. Szerzői jogi előkérdések

III.1. Átdolgozás – átvétel

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (mely a peres felek közötti jogvita valamennyi kérdésére alkalmazandó, a továbbiakban: Sztj.) rögzíti, hogy

a) egy jogvédett szerzői mű olyan mértékű felhasználása, amelynek eredményeként az eredeti műből származó, arra építő, azonban új⁸ egyéni, eredeti alkotás jön létre, a szerző kizárólagos joga. Ugyancsak a szerző kizárólagos joga arról dönten, hogy erre másnak engedélyt adjon. Az Sztj. 29. § átdolgozás alatt nevesíti különösen a fordítást, a színpadi, zenei feldolgozást, a filmre való átdolgozást, a filmalkotás átdolgozását és a mű minden más megváltoztatását. *Egy jogvédett tankönyv alapulvételével készített új, egyéni, eredeti jelleggel rendelkező tananyag készítése, amely nem tekinthető szolgai másolásnak, az átdolgozás keretei közé illik, kivéve, ha a felhasználás mértéke alapján valamely szabad felhasználási esetkörbe illeszthető.*

b) Az átdolgozásra vonatkozó engedély adására az Sztj. felhasználási szerződésekkel kapcsolatos általános szabályai (42–55. §) alkalmazandók, azzal a kiemelt szűkítéssel, hogy „a felhasználási engedély csak kifejezett kikötés esetén terjed ki a mű átdolgozására” [47. § (1) bekezdés]. Az Sztj. imént idézett szabálya nem határozza meg, hogy a felhasználási engedélyre vonatkozó kikötésnek milyen nyelvi megfogalmazásúnak kell lennie. Következésképp az „átdolgozás” kifejezés *expressis verbis alkalmazása mellett bármely olyan klauzula szerepeltetése az átdolgozás jogszerű engedélyezését eredményezi, amely az Sztj. 29. §-ában foglaltaknak megfelel.* Amennyiben bármi ilyen tartalmú rendelkezés hiányzik a szerződésből, az átdolgozás jogának engedélyezése nem valósul meg érvényesen.

c) Az átdolgozás eredményeként létrejött új mű felett annak megalkotója rendelkezik szerzői jogokkal, azzal, hogy e jog gyakorlása nem lehet sérelmes az eredeti mű szerzőjét megillető jogokra nézve [4. § (2) bekezdés].

⁷ Lásd: 2013. február 27-i előkészítő irat, 2. oldal; és 2013. március 27-i előkészítő irat, 2. oldal.

⁸ Ez esetben ezen a szellemi alkotótevékenységen alapuló „szubjektív újdonságot” értjük. Lásd az SZJSZT-08/11. számú szakvéleményt.

Az átdolgozás jogának a szerzői jog rendszerében betöltött „kivételes”, szorosan a szerző személyéhez kötött helyzete további szakaszokban is tetten érhető,⁹ és részben a szerzőt megillető, személyhez fűződő jogokkal magyarázható. Az átdolgozás ugyanis szükségképpen megváltoztatást takar, amely adott esetben az integritáshoz fűződő jogot is érintheti.¹⁰ Hasonlóképp releváns kérdés, hogy az eredeti szerző neve feltüntetésre kerül-e az új művön vagy sem. Összességében valamennyi rendelkezés azt támasztja alá, hogy a szerzőnek kifejezett, közvetlen rálátást kell biztosítani annak eldöntésében, hogy egy kész alkotás mennyiben és milyen másik, új alkotás alapjául szolgáljon. *Amennyiben egy felhasználó az Sztj. 29. § és 47. § (1) bekezdésének megfelelő, érvényes engedélyt kapott a forrásmű átdolgozására, a szerző nem jogosult az engedély kereteit meg nem haladó mértékű felhasználást megakadályozni, kivéve, ha megítélése szerint az valamely személyhez fűződő jogát sérti.*

Az átvétel az idézés kereteit mennyiségileg meghaladó, azonban szorosabban célhoz kötött szabad felhasználási eset. Az Sztj. 34. § (2) bekezdése értelmében: „nyilvánosságra hozott irodalmi vagy zenei mű, film részlete vagy kisebb terjedelmű ilyen önálló mű, továbbá képzőművészeti, építészeti, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotás képe, valamint fotóművészeti alkotás szemléltetés érdekében iskolai oktatási célra, valamint tudományos kutatás céljára a forrás és az ott megjelölt szerző megnevezésével a cél által indokolt terjedelemben átvehető, feltéve, hogy az átvevő művet nem használják fel üzletszerűen. Átvételnek minősül a mű olyan mértékű felhasználása más műben, amely az idézést meghaladja.” Az átvétel fogalmi elemei, alkalmazási feltételei a következők: 1. az átvehető műtípusok korlátozott köre; 2. az átvétel céljának korlátozott köre; 3. a forrásmegjelölésnek a névfeltüntetés (személyhez fűződő) jogából fakadó követelménye; 4. a cél által indokolt (de az idézésnél mindenképp nagyobb) terjedelmű felhasználás lehetősége; valamint 5. az üzletszerű felhasználás tilalma. *A jelen szakvélemény alapjául szolgáló jogvita tényei fényében e feltételek közül a (3)–(5) pontban jelöltek nem teljesültek, következésképp a szabad felhasználás alkalmazásának lehetősége kizárt.* Az eljáró tanács a továbbiakban erre nem tér ki részletesebben.

III.2. Ötlet és koncepció szerzői jogi védelme

Az Sztj. 1. § (6) bekezdése rögzíti, hogy „valamely ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer vagy matematikai művelet nem lehet tárgya a szerzői jogi védelemnek.” E rendelkezés tehát kizárja a védett művek köréből azokat az általános ismereteket, amelyek nem valamely meghatározott személy alkotótevékenységének, sokkal inkább tudományos törvényszerűségeknek tudható be. Profán példával: kétszer kettő mindig négy. Ezt nem egy személy

⁹ Vö.: 19. § (2) bekezdés; 57/A. § (1) bekezdés.

¹⁰ Gyertyánfy Péter: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: a szerzők személye; a többszerzős művek. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 8. (118.) évf. 2. sz., 2013. április, p. 54.

alkotta, hanem a matematika alapvető szabálya. A törvény ugyancsak kizárja a jogvédelem köréből azokat a gondolatokat, amelyek nem rendelkeznek egyéni, eredeti jelleggel, amelyek nem haladják meg annak a jogvédelemhez szükséges minimumát. Ennek megfelelően egy olyan matematikapélda, mely arra kérdez rá, hogy „két alma és két másik alma összesen hány alma”, nem részesíthető jogvédelemben.

Bármely olyan feladat, amelyben egy matematikai művelet a törvényszerűség és az ötletszerűség kereteit túllépve a szerző egyéniségét, véleményét, gondolkodásmódját eredeti módon tükrözve, saját kifejezések segítségével ölt testet, jogvédelemre méltó. Ahogy arra a joggyakorlat is rámutatott: az egyéni, eredeti jelleg minimumküszöbe alacsony.¹¹ Egy szerzőnek nem kell szükségképpen újat alkotnia, de ha az alkotás kifejezésre juttatja a személyiségét, és a kapcsolódó megfogalmazás, kifejezés, kivitelezés egyéni jellegűnek tűnik, a törvényben foglalt védelem megilleti az alkotó személyt. A fenti logikát követve a felperes azon feladata, amely arra kéri a gyerekeket, hogy karikázzák be azt a betűt, amelyik helyén ugyanolyan figura áll, mint a sor elején, majd olvassák össze és írják le a kapott szót, a feladat ötféle színnel keretezett figuráinak (zászló, hajó, mentőöv, ház, napernyő) grafikai megjelenítése, megfogalmazása egyéni-eredeti jelleget mutat.¹² Ezzel ellentétben az ötlet szintjét nem haladja meg a felperes azon példája, mely szerint „a virágboltban az egyik vázában 9 szál virág volt, a másikban 3 szál. Hány virág volt a két vázában?”¹³

Bármely olyan érvelés, amely szerint egy tankönyv csupán azért, mert matematikai műveleteket tartalmaz, az Sztj. 1. § (6) bekezdésében foglalt korlátozásra tekintettel szükségképpen nem lehet tárgya a szerzői jogi védelemnek, téves. Következik ez egyrészt az egyéni, eredeti jelleg – amely ez esetben elsősorban szöveges feladatok, ábrák vagy feladatok sajátos összeválogatása formájában juthat kifejezésre – alacsony minimumküszöbéből, valamint abból, hogy egyes, önmagukban védelemre nem jogosult tartalmak gyűjteményes műként az Sztj. 7. § hatálya alá vonhatók.¹⁴

Egy tankönyv attól még nem lesz gyűjteményes mű, hogy a feladatokat mechanikusan egymás mellé helyezi. Ehhez több tényező következetes együttállására van szükség. Az összeválogatás, szerkesztés egyéni, eredeti jellege megnyilvánulhat abban, hogy

¹¹ Az SZJSZT gyakorlata szerint: „ezeken a területeken az egyéni, eredeti jelleg megállapíthatóságának minimálisan az a feltétele, hogy a mű ne legyen más mű szolgai másolata”. Lásd: SZJSZT-5/2004, p. 1; www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/szjszt_szakvelemenek/2004/2004PDF/szjszt_szakv_2004_005.pdf.

¹² 2000-es tankönyv, 102. oldal, 5. példa. (Az F/18-as táblázat 114., vitatott feladata.)

¹³ 2000-es tankönyv, 10. oldal, 1. példa. (Az F/18-as táblázat 5., vitatott feladata.)

¹⁴ Az SZJSZT szerint: „az alkotó tevékenység egyik speciális fajtájaként védelem alatt áll a szerkesztő tevékenysége a gyűjteményes mű tekintetében, amennyiben a tartalom összeválogatásában, elrendezésében vagy szerkesztésében az egyéni, eredeti jelleg megmutatkozik. ... Az Sztj. egységes értelmezése és hosszabb idő óta kialakult gyakorlat alapján gyűjteményes műnek minősülnek a jogszabálygyűjtemények, szótárak, a matematikai-fizikai feladatgyűjtemények, bibliográfiai összeállítások, vagy akár az egyéni, eredeti összeállítású rádió és televízió műsorok.” Lásd: SZJSZT-7/2003, p. 1–2.

- a tananyag *felépítése* egy meghatározott logikát kövessen (sorrendiség);
- a fejezetek meghatározott elképzelés szerint kerüljenek *tagolásra*;
- a fejezeteken belül az egyes típusú feladatok (számszerűségüket és sorrendjüket tekintve) következetesen kerüljenek *elhelyezésre*, egyes feladattípusok az ismeretek befogadását megkönnyítendő következetesen ismétlődjenek;
- a számítási műveletek elsajátítását *saját logika* mentén segítse;
- alkalmazott *szókészlete* koherenciát mutasson (a gyermekek értelmi képességeihez igazodó gyakorlatias, esetleg vicces példákat alkalmazzon);
- alkalmazott *vizuális eszköztára* koherens legyen (a gyermekek figyelmét felkelteni és fenntartani képes ábrákat, rajzokat, fényképeket, színeket alkalmazzon).

III.3. Jellegzetes cím szerzői jogi védelme

Az Sztj. 16. § (2) bekezdése a szerző engedélyéhez köti a mű sajátos címének a felhasználását. Az Sztj. kommentárjával összhangban az eljáró tanács úgy véli, hogy *a védelem e körben csak akkor biztosított, ha a cím sajátos és egyben egyéni, eredeti jellegű.*¹⁵ Ahogy arra a kommentár ugyancsak utal: „műcímeknél viszonylag szűk az alkotói mozgástér. Nem sajátos, eredeti cím például a könnyűzenei alkotások körében az 'Ezüst gitár' (SZJSZT-8/1986 ...), és nyilván nem védettek például a Magyar történelem, C-dúr szimfónia, Bordal és hasonló címek.”¹⁶

Azzal összefüggésben, hogy a felperes tankönyve által viselt „Az é” cím az Sztj. 16. § (2) bekezdése alá illeszthető-e, az eljáró tanács a IV.2.1. pontban ad választ.

III.4. A névfeltüntetés személyhez fűződő joga

A szerző személyhez fűződő joga, hogy határozzon nevének a művén való szerepeltetéséről. Az Sztj. 12. § négy bekezdése fejt ki e jogosultság tartalmát. E rendelkezések garantálják, hogy *a szerző jogosult, de nem köteles nevét feltüntetni a művén.* A szerző dönthet felvett név/álnév szerepeltetése avagy neve feltüntetésének mellőzése mellett is. A névfeltüntetés jogáról érvényesen lemondani ugyan nem lehet [Sztj. 9. § (2) bekezdés], ám az Sztj. nem tiltja, hogy a szerző és a felhasználó a felhasználási szerződés keretében rendelkezék a névfeltüntetés módjáról. Ennek megfelelően amennyiben egy felhasználó az Sztj. 9. § (2) bekez-

¹⁵ „A törvény csak a sajátos címre ad vagyoni jogokat, vagyis az egyéni, eredeti jelleg, mint a védelem általános feltétele is követelmény.” Lásd: Gyertyánfy Péter: 16. §, 2. pont. In: Gyertyánfy Péter (szerk.): A szerzői jogi törvény magyarázata. Complex, Budapest, 2006; www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/szjszt_szakvelemenyek/2003/2003PDF/szjszt_szakv_2003_007.pdf. p. 103.

¹⁶ Uo.

dés, 12. § és a 42–55. § rendelkezéseinek megfelelő, érvényes engedélyt kapott a mű oly módon történő felhasználására, hogy azon a szerző nevének feltüntetése nem kötelező, a szerző nem kifogásolhatja az engedély kereteit meg nem haladó mértékű felhasználást.

Az anonimitáshoz való jog azonban nem visszavonhatatlan. Az Sztj. 12. § (3) bekezdése hangsúlyozza, hogy a szerzőnek joga a mű felvett néven vagy név nélkül történő „nyilvánosságra hozatala”, illetve „újabb jogszerű felhasználás” esetén is kérheti a neve feltüntetésének mellőzését. Az Sztj. nem zárja ki, hogy utóbb – véleményét megváltoztatva – a szerző igényelje nevének (vagy álnévének) a feltüntetését a jövőben kiadott műpéldányokon.¹⁷

IV. Válaszok a bíróság által feltett kérdésekre

Az eljáró tanács jelezni kívánja, hogy a bíróság által rendelkezésre bocsátott szakértői véleményeket¹⁸ elolvasta, azok tartalmát, illetve az azokra az ellenérdekű fél által megfogalmazott kritikákat ismeri. Az eljáró tanács azonban a bíróság kérésének megfelelően, elsődlegesen a felperes F/18 sorszám alatt csatolt összehasonlító táblázatát alapul véve (mely a kereseti kérelemben vitatott hasonlóságokat foglalja össze), másodsorban – a felperes kérésének és a bíróság végzésének eleget téve – a megjelölt tankönyveket összehasonlítva, egészében vizsgálva, saját meglátásaira támaszkodva ad választ az első kérdésre.

IV.1. Válasz az 1. kérdésre

A bíróság első kérdésével arra kereste a választ, hogy a felperes által kifogásolt példák között van-e olyan, amelyik fellelhető az alperes 2001-es tankönyvében is. Az eljáró tanács elvégezte a felperes által F/18-as számon becsatolt táblázatban felsorolt, kifogásolt feladatok összehasonlító vizsgálatát, s az alábbi következtetésre jutott. Az eljáró tanács a vizsgálat során a felperes által kifogásolt valamennyi példát összevetette a 2000-es és a 2009-es tankönyvben találhatóakkal, majd a 2009-es tankönyv példáit egyesével visszakereste a 2001-es és a 2003-as tankönyvben.¹⁹

¹⁷ A névfeltüntetés jogával kapcsolatos, 2006 óta megfigyelhető bírósági gyakorlatot lásd: Gyertyánfy Péter: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: a jogok keletkezése, forgalmuk; a személyhez fűződő jogok. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 8. (118.) évf. 3. sz., 2013. június, p. 85–89.

¹⁸ Alperesi oldalról: M. S.: Szakértői összehasonlító munka, Sárvár, 2012. május 7.; S. Gy.: Igazságügyi szakértői vélemény, Budapest, 2012. május 16.; M. B.: Szakértői vélemény, Balatonfüzfő, 2012. május 15. (Együttesen A/5 sorszámú becsatolva.) Felperesi oldalról: M. S.: Szakértői vélemény, 2012. november 25.; K. I.: Nyelvészeti szempontú összehasonlító elemzés, dátum nélkül; M. B.: Szakértői vélemény, 2013. január 15. (Együttesen benyújtva a bírósághoz a felperes 2013. január 17-ei előkészítő iratának mellékleteiként.)

¹⁹ Az alábbi táblázatban foglalt „azonosság”, „hasonlóság” és „ötlet szintjét meg nem haladó, de hasonló feladat” kategóriák bemutatását lásd alább, a IV.3. pontban.

	2000-es tankönyv	2009-es tankönyv	A 2001-es tankönyvben a vitatott feladatok közül megjelent:
Összes feladat száma	665	726	
Vitatott hasonlóságok vagy azonosságok száma	122		
A hasonlóságokkal érintett feladatok száma és aránya a kérdéses tankönyv összes feladatához viszonyítva	125 18,79%	125 17,21%	
Ebből:			
– azonosság ²⁰		84	84
– hasonlóság ²¹		20	18
– ötlet szintjét meg nem haladó, de hasonló feladat ²²		18	17
– nincs észrevehető kapcsolat		0	0

Az eljáró tanács megállapítása szerint a felperes által kifogásolt hasonlóságok között mindösszesen három olyan található, amely nem vezethető vissza közvetlenül a 2001-es tankönyvre. Ezek az F/18-as számú táblázatban 1., 6. és 19. sorszámmal ellátott hasonlóságok. A többi kifogásolt tétel mind fellelhető a 2001-es tankönyvben. Az esetek jelentős részében teljes azonosság fedezhető fel a 2001-es és a 2009-es tankönyv példái között. Az esetek csekélyebb részében a két kötetben található feladatok vizuális megjelenítése, illetve szöveges környezete csekély, nem számottevő különbséget mutat.

Az eljáró tanács hangsúlyozza, hogy az 1. sorszámmal ellátott hasonlóság nem jelenik meg ugyan a 2001-es tankönyvben, azonban szerepel a 2003-as tankönyv 3. oldalán. Az eljáró tanács meglátása szerint e tény a jogvita eldöntése szempontjából relevanciával bír, tekintettel arra, hogy a 2006-os megállapodás hatálya a 2003-as tankönyvre is kiterjedt.

A 19. hasonlósággal érintett példa párhuzamba állítható a 2001-es tankönyv 35/5. feladatával, azonban a felperes eredeti feladata, valamint az utóbbi példa között fennálló hasonlóság csekély. Az eljáró tanács úgy látja, hogy a 2009-es tankönyv vitatott feladata nem vezethető közvetlenül vissza a 2001-es tankönyvre. Következésképp e vonatkozásban az alperesek a 2009-es tankönyv elkészítésekor „visszatértek” a 2000-es tankönyvben foglalt példához.

²⁰ Az F/18-as számú táblázat sorszámai alapján: 3; 9; 10; 11; 12; 14; 15; 16; 18; 20; 21; 22; 23; 24; 25; 26; 28; 30; 31; 32; 33; 34; 35; 36; 43; 44; 45; 46; 47; 48; 49; 51; 53; 54; 55; 56; 58; 59; 60; 62; 64; 67; 68; 69; 70; 72; 73; 74; 75; 77; 78; 79; 80; 83; 84; 85; 86; 87; 90; 91; 92; 93; 94; 95; 97; 99; 100; 101; 102; 103; 104; 105; 106; 107; 108; 109; 110; 111; 114; 115; 116; 118; 121; 122.

²¹ Az F/18-as számú táblázat sorszámai alapján: 2; 4; 13; 17; 19; 27; 29; 41; 53; 57; 61; 63; 65; 76; 88; 89; 96; 98; 117; 120.

²² Az F/18-as számú táblázat sorszámai alapján: 1; 5; 6; 7; 8; 37; 38; 39; 40; 42; 52; 66; 71; 81; 82; 112; 113; 119.

A 6. sorszámú ellátott hasonlósággal érintett feladat sem a 2001-es, sem a 2003-as tankönyvben nem jelent meg. Ennek a 2009-es tankönyvben való szerepeltetése közvetlenül a 2000-es tankönyvre vezethető vissza.

IV.2. Válasz a 2. kérdésre

A bíróság a második kérdésével arra kereste a választ, hogy az alperesek sértették-e a felperes jogát a mű címének változatlan felhasználásával, illetve nevének a 2009-es tankönyvön való szerepeltetésének elmulasztásával.

IV.2.1. Sajátos cím védelme

Az eljáró tanács a III.3. pontban előadott szerzői jogi alapinformációk fényében úgy véli, hogy a felperes „Az é.” című tankönyvére nézve nem biztosítható a 16. § (2) bekezdésében foglalt címvédelem.

A felperes előadása szerint „Az é.” címválasztást az alsós általános iskolások jellemzően énközpontú gondolkodása indokolta, vagyis az, hogy még kevésbé képesek csoportban gondolkodni. Ehhez képest a felperes felsősöknek írt tankönyvei már „A m.” címet viselik, ezzel is ráerősítve a „csapatszellemre”.

Az eljáró tanács azonban úgy látja, hogy a vitatott cím nem kizárólag a felpereshez köthető szókombináció. A peres felek előadásaiból kitűnik, hogy azt közösen véglegesítették a 2. osztályos tankönyv vonatkozásában, azonban annak használata nem korlátozódik kizárólag erre a kötetre. Az 1997-es „adásvételi”, helyesen kiadói/felhasználási szerződés 7. pontja ezt ugyancsak megerősíti. „Az é.” tankönyvsorozat 1. osztályos kiadványa is előbb jelent meg, mint a kérdéses mű első kiadása. Az 1. osztályos „Az é.” kötetnek a felperes lektora, nem szerzője volt. A felperes által nem vitatott tény továbbá, hogy a kiadó több más, „Az é...” logikára épülő címmel ellátott tankönyvet jelentetett meg az idők során.

Az eljáró tanács úgy véli, hogy „Az é.” kifejezést a megfogalmazásában foglalt (a felperes által hangsúlyozott) logika nem teszi sajátos, egyéni, eredeti jelleggel rendelkező címmé. Az SZJSZT eljáró tanácsa korábbi szakvéleményében rámutatott arra, hogy az egyszerű birtokos jelzős kapcsolatok alkalmazása műcímek esetében nem ritka (pl. „A legyek ura”),²³ ezért az ilyen jellegű címek esetében az egyéni, eredeti jelleg fennállása megkérdőjelezhető. Következésképp az eljáró tanács véleménye szerint a felperes nem hivatkozhat az Szjt. 16. § (2) bekezdésében foglalt, a művek sajátos címét illető jogvédelemre.

²³ SZJSZT-22/10 számú szakvélemény; www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/szjszt_szakvelemenyek/2010-0/PFD/szjszt_szakv_2010_22.pdf.

Nem kizárt azonban, hogy egy szerzői jogilag nem védett mű címének bitorlása jogszályértőnek minősül. Ez az eset áll fenn, ha az adott (vagy hasonló) cím más műre vonatkozó alkalmazása valamely versenytárs vagy áruja vonatkozásában összetéveszthetőséget, a jelölt műre nézve a fogyasztók megtévesztését eredményezi a tisztességtelen piaci magatartás tilalmáról szóló 1996. évi CXXXVIII. törvény 2. §-a és 6. §-a alapján.²⁴ E jogszabály vizsgálata azonban az eljáró tanács hatáskörén, illetve a jelen szakvélemény tárgyán kívül esik.

IV.2.2. A szerző nevének a feltüntetése

E kérdés megválaszolása attól függ, hogy a 2009-es tankönyv a 2000-es tankönyv átdolgozása-e (függetlenül attól, hogy az átdolgozás jogszerű volt-e vagy sem). Tekintettel az alább, a IV.3. pontban kifejtettekre, az eljáró tanács a jelen kérdés megválaszolásakor abból indul ki, hogy átdolgozás valósult meg.

Az eljáró tanács utalni kíván a III.4. pontban előadott azon összegző álláspontra, miszerint bár a szerzői jogosultnak kizárólagos joga annak eldöntése, hogy milyen név alatt kerüljön nyilvánosságra műve, amennyiben érvényes szerződésben nevének mellőzését elrendelő engedélyt adott a mű felhasználására, akkor az ezen engedély kereteit túl nem lépő műpéldányokra nézve nem követelheti nevének utólagos feltüntetését.

Annak eldöntése, hogy csorbult-e a felperes 12. §-ban foglalt, személyhez fűződő joga, a peres felek 2006-os megállapodásának vonatkozó része fényében lehetséges. E dokumentum 8. – közvetve továbbá 1., 3., 4. és 6. – pontja értelmében a felperes a megállapodás teljesülése esetén egyrészt a 2001-es és a 2003-as tankönyvek eredeti kiadásai, másrészt a második osztályos diákok számára a kiadó által megjelentetett bármely matematika-tankönyv és -feladatgyűjtemény, harmadrészt a 2001-es és 2003-as tankönyvek bármely más szerző közreműködésével megvalósított megváltoztatása, átdolgozása tekintetében kifejezetten nem kérte neve feltüntetését, forrásként megjelölését.

Az eljáró tanács meglátása szerint a 2009-es tankönyv a fenti vállalás második pontjába maradéktalanul beleillik, továbbá – összhangban az alább, a IV.3. pontban kifejtettekkel – a 2001-es és 2003-as tankönyv jogosított átdolgozása. Ezekre tekintettel *a felperes nem hivatkozhat az Szjt. 12. §-ában foglalt névfeltüntetés jogára a már megjelent műpéldányok vonatkozásában.*

A felperesnek azonban – tekintettel az ugyancsak alább, a IV.3. pontban kifejtettekre – jogában áll követelni, hogy az alperesek a 2009-es tankönyv jövőbeli kiadványain szerzőként tüntessék fel.

²⁴ Vö.: SZJSZT-26/2003 és SZJSZT-22/10 számú szakvélemény; www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/szjszt_szakvelemenyek/2003/2003PDF/szjszt_szakv_2003_026.pdf, ill. i. m. (23).

IV.3. Válasz a 3. kérdésre

A bíróság a 3. kérdéssel lényegében arra keresi a választ, hogy a peres felek által kötött 2006-os megállapodás fényében az alperes által végzett felhasználás sértette-e a felperes átdolgozáshoz fűződő kizárólagos jogát.

Az eljáró tanács a fentiekben rögzítette, hogy a 2000-es tankönyvet a felperes egyéni, eredeti szellemi alkotásának, szerzői műnek tekinti.

Mindezek fényében az eljáró tanács úgy látja, hogy a 2000-es tankönyv gyűjteményes műként az Sztj. 7. §-a által biztosított védelemmel rendelkezik.²⁵ Az Sztj. 7. § (1) bekezdés második mondata alapján e jogvédelem akkor is megilleti a felperest, ha gyűjteményes műve olyan tartalommal bír, amely önmagában véve nem volna beilleszthető az Sztj. hatálya alá. Ennek fényében ha a gyűjteményes mű egésze vagy annak valamely azonosítható,

²⁵ Mindezt megerősíti az SZJSZT széles gyakorlata. Gyűjteményes műnek minősülő adatbázisok vonatkozásában például az SZJSZT a következőkre hívta fel a figyelmet: „[a]z eljáró tanács ezen a helyen is meg kívánja ismételni azon korábbi megállapítását, amely szerint az adatbázisok szerkezetét, struktúráját – az esetek jelentős részében és a tárgyalat ügyben is – nagymértékben meghatározza azok funkciója, ezért önmagában az adatbázis szerkezetének, struktúrájának átvétele nem feltétlenül jelent jogsértést. ... Ehhez először azt kell ugyanis megállapítani, hogy a felperes adatbázisa gyűjteményes műnek minősül-e, illetve az alapján az adatbázis egésze vagy annak egy része (pl. szerkezeti felépítése) szerzői jogi védelmet élvez-e. ... Az eljáró tanács az összeválogatott adatok elrendezése, szerkesztése vonatkozásában ismételten hivatkozni kíván az SZJSZT-38/06 számú szakvéleményére, amely megállapítja, hogy az elrendezés elsősorban akkor tekinthető egyéninek, eredetinek, ha az meghaladja a nyilvánvaló sorrendbe illeszthető tulajdonságok alapján (például kezdőbetű, súly, hossz) történő automatikus rendezést.” Lásd: SZJSZT-23/08/1, p. 4–5; www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/szjszt_szakvelemenyek/2008/2008PDF/szjszt_szakv_2008_023.pdf. Ehhez hasonlóan a szakértő testület hangsúlyozta: „[a] hasznaltauto.hu honlapon közzétett gépjármű adásvételi hirdetéseket, továbbá gépjármű-kereskedelemmel összefüggő szolgáltatásokat, tájékoztatókat, hivatkozásokat és reklámokat összességében vizsgálva megállapítható, hogy ezen tartalmi elemek összeválogatása kizárólag tematikai szempontok alapján, elrendezésük, illetve szerkesztésük pedig kizárólag funkcionális-logikai szempontok alapján történt. Az eljáró tanács álláspontja szerint a gépjármű adásvételi hirdetéseknél, mint tematikának, illetve a honlapon ehhez kapcsolódóan közzétett, a gépjármű-kereskedelemmel szoros funkcionális-logikai összefüggésben álló szolgáltatások, tájékoztatók, hivatkozások és reklámok gyűjteménybe foglalásának nincs egyéni, eredeti jellege.” Lásd: SZJSZT-31/08/1, p. 3; www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/szjszt_szakvelemenyek/2008/2008PDF/szjszt_szakv_2008_031.pdf. Továbbá: „a tanulmányok által vizsgált tankönyvek mindegyike olyan, a jelenleg hatályos Sztj. 7. § (1)–(2) bekezdései szerinti gyűjteményes mű, amelyben a szerzői védelem lényegében az anyag szerkezetében, felépítésében megnyilvánuló szerkesztői elképzelés egyéni eredetiségéhez kapcsolódik; azaz a művek összeállításában, illetve kiválasztásában, sorrendjében, valamint az egyes szemelvényekhez fűzhető feladatok elrendezésében nyilvánul meg.” Lásd: SZJSZT-22/2003, p. 2; www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/szjszt_szakvelemenyek/2003/2003PDF/szjszt_szakv_2003_022.pdf. Végül: „[a]z összeválogatás alkalmazott elve elsősorban akkor tekinthető egyéninek, eredetinek, ha a gyűjtemény valóban válogatás eredményeként született meg, vagyis egy műveket, adatokat tartalmazó nagyobb halmazból a szerkesztő valamilyen egyéni, eredeti szempont alapján válogatja össze gyűjteménye egyes elemeit.” Lásd: SZJSZT-38/2006, p. 2–3; www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/szjszt_szakvelemenyek/2006/ELLENORZOTT_PDF/szjszt_szakv_2006_38_REC-PDF.pdf.

jelentős része engedély és díjfizetés nélkül felhasználásra került, a szerzői jogosult élhet az Szjt. által biztosított jogérvényesítési eszközökkel.

Indokolt utalni továbbá a 7. § (3) bekezdésére, amely rögzíti, hogy a gyűjteményes művön fennálló védelem nem terjed ki a gyűjteményes mű tartalmi elemeire. Ez a rendelkezés azonban nem azt mondja ki, hogy – jelen esetre vetítve – a matematikapéldák semmi esetre se lennének az 1. § (1)–(3) bekezdés szerinti jogvédelem alá sorolhatóak. A 7. § (3) bekezdése azt hangsúlyozza, hogy a jogvédelem köréből az Szjt. 1. § (4)–(7) bekezdése alapján kizárt tartalmak nem részesülhetnek a 7. § rendelkezései folytán közvetve mégis szerzői jogi védelemben. (Másként megfogalmazva: egy matematikai törvényszerűség – kétszer kettő az négy – gyűjteményes műbe foglalása ellenére e törvényszerűsége nézve továbbra sem illetnek meg senkit szerzői jogok.) Ha azonban egy – például szöveges vagy grafikai formában megjelenített – matematikai feladat egyéni, eredeti jelleget mutat, arra nézve a szerzője az 1. § (1)–(3) bekezdés alapján jogvédelemben részesülhet. Értelemszerűen ennek gyakorlati előfordulása lényegesen csekélyebb, mint a szépirodalom vagy a képzőművészetek terén.²⁶

Mindezek fényében az eljáró tanácsnak a harmadik kérdés megválaszolása érdekében két közbülső kérdésre kell választ adni:

- a) felhasználásra került-e a 2000-es tankönyv, mint gyűjteményes mű, egésze vagy valamely azonosítható, lényeges része a 2009-es tankönyvben;
- b) felhasználásra került-e valamely egyéni, eredeti jelleggel rendelkező matematikapélda a 2009-es tankönyvben?

Amennyiben az a) vagy a b) kérdésre igenlő választ adunk, a szerzői jogi jogsértés attól függően valósult meg vagy maradt el, hogy az alperesek rendelkeztek-e a felhasználások megvalósítására engedéllyel?

IV.3a) A IV.1-es pontban található összehasonlító táblázatból és az ott megfogalmazott válaszból kivehető, hogy az eljáró tanács véleménye szerint a 122 vitatott tételből (mely összességében 125 feladatot érintett) 119 tétel (mely összességében 122 feladatra terjedt ki)

²⁶ Az SZJSZT gyakorlata mindezt megerősíti: „[a]z egyéni, eredeti jelleg műfajták és a művek tartalma szerint változó lehet, a mű 'funkciója' az egyedi jelleg érvényesülését jelentős mértékben meghatározza. Az ismeretterjesztő jellegű, a tanítás céljával alkotott műveknél a kötelezően átadandó ismeretanyag az egyéni, eredeti jelleg kifejeződésének terét jelentős mértékben beszűkíti ugyan, de ugyanazon ismeret átadásának céljából alkotott két, egymástól független alkotó által létrehozott mű mégsem lesz egyforma.” Lásd: SZJSZT-5/2004, p. 1. Továbbá: „[a] kifejtettekkel kapcsolatban az eljáró tanács álláspontja szerint az ilyen jellegű kiadványok esetén különös jelentősége van annak, hogy az olvasás tanításánál a szerző milyen szavakat emel ki az egyes betűk gyakoroltatására. Az kétségtelen, hogy mivel első osztályosoknak készül a kiadványokról van szó, az ebből a szempontból rendelkezésre álló szókészlet meglehetősen szűk körű. Ezért bizonyos mértékű szóegyezések szükség szerint előfordulhatnak anélkül, hogy ebből átvételre lehetne következtetni.” Lásd: SZJSZT 04/07/1, p. 2.

fellelhető az alperesek 2009-es tankönyvében. A 122 érintett feladat a felperes 2000-es tankönyvének 18,34%-át, az alperesek 2009-es tankönyvének 16,8%-át teszi ki. Ennek fényében az eljáró tanács meglátása szerint *az alperesek a felperes gyűjteményes művének számottevő részét használták fel bizonyíthatóan.*

IV.3b) A IV.1. pontban található összehasonlító táblázat szerint 122 vitatott tételből 84 azonosságot takar. Azonosság a feladat kiválasztása, strukturális elhelyezése, vizuális ábrázolása, valamint a kapcsolódó szöveges instrukciók terén figyelhető meg. Kiemelendő, hogy az azonosságok egy része matematikai törvényszerűségekből fakad. Ebből is következik, hogy a matematikai műveletek megjelenítése, vizualizálása, a hozzájuk kapcsolt instrukciók megszövegezése korlátok között mozog. Erre kiváló példaként szolgálnak a felperes által nevesített szorzó- és bennfoglaló táblák, melyek a számegyenesen „ugrálva” végzett összeadásokat és kivonásokat, valamint a táblázatokba beírható szorzásokat és osztásokat gyakoroltatják.²⁷ Ezekben az esetekben kijelenthető, hogy az egyes feladatok önmagukban nem rendelkeznek egyéni, eredeti jelleggel, így azokra önmagukban nézve szerzői jog nem keletkezhet. Ezek felhasználása az Sztj. 1. § (6) bekezdésében foglaltakra tekintettel nem eredményez szerzői jogi jogsértést.

Az azonosságok másik része viszont egyéni, eredeti jelleget tükröző feladatokhoz köthető. A 2009-es tankönyv sok esetben a 2000-es tankönyv szóhasználatát, sorrendiségét, a mellékelt vizuális elemeket, a gyermekek fantáziáját segítségül hívó mesefigurákat érdemi változtatások nélkül követi. Az utánzás tetten érhető abban is, hogy az egyes feladatokat kísérő vizuális elemek [például az állatos illusztrációk, a feladatokban hivatkozott vagy illusztrációként alkalmazott élőlények/tárgyak száma és fajtája/típusa, a segítségül hívott mesefigurák (pl. Süsü, Hófehérke és a hét törpe), egy tortán hány gyertyaszál található stb.] – melyek a szerző választási szabadságát tükröző esztétikummal, semmint valamiféle logikai szükség-szerűséggel magyarázhatók – feltűnő hasonlóságot, néhányszor azonosságot mutatnak.

Az eljáró tanács megállapítása szerint a 84 „azonosság” közül 6 vonatkozik egyéni, eredeti jellegű feladatra, melyek az Sztj. 1. §-ával összhangban szerzői jogi védelemre jogosult kifejezései a felperesnek.²⁸ A többi 78 azonosság a matematika törvényszerűségeit tükröző feladathoz köthető, ahol a szöveges vagy vizuális elemek nem érik el a szerzői jogi védelemhez szükséges egyéni, eredeti jelleg minimumkövetelményét.

Az eljáró tanács húsz vitatott tételt „hasonlónak” minősített. Ezekben az esetekben az eljáró tanács úgy látta, hogy a megoldandó matematikai feladat lényege, adott esetben annak vizualizálása összhangot mutat a 2000-es és a 2009-es tankönyvben. S bár tényleges

²⁷ Lásd például: F/18-as táblázat 29., 35., 36., 49., 50., 60., 62/b., 70., 72., 74., 86., 88., 91., 92., 103. kifogásolt elemeit.

²⁸ Az F/18-as táblázat tételei közül ezek sorban: 9., 16., 24., 44., 114., 116.

megjelentésük, megfogalmazásuk eltérően alakul, az alperesek általi másolás ténye vitathatatlan. A hűsz eredeti feladat közül az eljáró tanács 4-et talált egyéni, eredeti jellegűnek, következésképp védelemre jogosultnak.²⁹ A többi 16 tétel az eljáró tanács meglátása szerint a matematika törvényszerűségeit tükröző példával függ össze, s ezért szerzői jogi védelem rajtuk nem keletkezik.

Az eljáró tanács a 122 tételből 18 esetén úgy találta, hogy az eredeti feladat az ötlet szintjét meg nem haladó mértékű tartalommal bír. Ezen érintett feladatok az Szjt. 1. § (6) bekezdésében foglaltakra tekintettel nem rendelkeznek szerzői jogi védelemmel.

Az eljáró tanács véleménye szerint tehát *összesen tíz egyéni-eredeti jellegű, szerzői jogi védelemre jogosult feladat vonatkozásában állapítható meg az alperesek általi másolás.*

V. Az eljáró tanács válaszainak összefoglalása

Az eljáró tanács a becsatolt iratok teljességének vizsgálatával, a felperes SZJSZT-vizsgálatra vonatkozó külön kérésének is eleget téve a kirendelő bíróság alábbi, 1–3. kérdésére a következő választ adja.

Válasz az 1. kérdésre

1. Az alperesek által A/6. szám alatt csatolt táblázat és a kereset mellékleteként csatolt F/18. számú irat, valamint dr. R. K. az É... osztály című könyv (2000), valamint az E. J. M. című könyv (2001), továbbá a felperes által kifogásolt E. J. az É... évfolyam című könyv (2009) összehasonlításával állapítsa meg a szakértői testület, hogy az E. J. Az É... évfolyam című könyv (2009) tartalmaz-e olyan matematikai példákat, amelyek az E. J. M. című tankönyvben (2001) nem szerepelnek, de R. K. Az é. című könyvében (2000) [igen]!

Az eljáró tanács megállapítása szerint a felperes által kifogásolt hasonlóságok között mindösszesen három olyan található, amely nem vezethető vissza közvetlenül a 2001-es tankönyvre.

Válasz a 2. kérdésre

2. Adjon szakmai véleményt a testület a körben, hogy megállapítható-e a szerzői jogi jogsértés a felperes 2000-ben megjelent „Az é.” tankönyv vonatkozásában az I. r. alperes kiadásában és a II. r. alperes szerző neve mellett 2009-ben megjelent „Az é.” című tankönyv szintén második osztályosok részére megjelentetésével a címhasználatában, illetve a szerzőség feltüntetésével!

²⁹ Az F/18-as táblázat tételei közül ezek sorban: 2., 17., 19., 117.

A felperes nem hivatkozhat az Szjt. 16. § (2) bekezdésében foglalt – a művek sajátos címét illető – jogvédelemre.

Amennyiben egy felhasználó – mint ebben az ügyben – az Szjt. 9. § (2) bekezdés, 12. § és a 42–55. § rendelkezéseinek megfelelő, érvényes engedélyt kapott a mű oly módon történő felhasználására, hogy azon a szerző nevének feltüntetése nem kötelező, a szerző nem kifogásolhatja az engedély kereteit meg nem haladó mértékű felhasználást. Az anonimitáshoz való jog azonban nem visszavonhatatlan. Az Szjt. 12. § (3) bekezdése hangsúlyozza, hogy a szerzőnek joga a mű felvett néven vagy név nélkül történő „nyilvánosságra hozatala”, illetve „újabb jogszerű felhasználás” esetén is kérheti neve feltüntetésének mellőzését. Az Szjt. nem zárja ki, hogy utóbb véleményét megváltoztatva a szerző igényelje nevének (vagy álnevének) feltüntetését a jövőben kiadott műpéldányokon.

Válasz a 3. kérdésre:

3. Adjon szakértői véleményt a testület arra nézve is, hogy a két tankönyv vonatkozásában milyen hasonlóságok és azonosságok állapíthatók meg, és ezen hasonlóságok, azonosságok alapján megállapítható-e a szerzői jogi jogsértés!

A 122 érintett feladat a felperes 2000-as tankönyvének 18,34%-át, az alperesek 2009-es tankönyvének 16,8%-át teszi ki. Ennek fényében az eljáró tanács meglátása szerint az alperesek a felperes gyűjteményes művének számos, a felperes szerzői alkotásának minősülő részét használták fel bizonyíthatóan. Összesen tíz egyéni-eredeti jellegű, szerzői jogi védelemre jogosult feladat vonatkozásában állapítható meg az alperesek általi másolás. A szerzői jogi jogsértés attól függően valósult meg vagy maradt el, hogy az alperesek rendelkeztek-e a felhasználások megvalósítására engedéllyel.

*Dr. Gyertyánfy Péter, a tanács elnöke
Dr. Mezei Péter, tanács előadó tagja
Dr. Hepp Nóra, a tanács szavazó tagja*

FÉNYKÉPEK ÉS A RAJTUK SZEREPLŐ TÉGLAFALAK MINT ÉPÍTÉSZETI ALKOTÁS SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-24/13

A törvényszék által feltett kérdések

A szakértő feladata annak megválaszolása, hogy a per tárgyát képző fényképfelvételek a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény tárgyi hatálya alá tartoznak-e, és ennél fogva fotóművészeti, valamint a rajtuk szereplő téglafalak építészeti alkotásnak minősülnek-e. Amennyiben igen, ezen felvételek felhasználásáért milyen mértékű díjazás (gazdagodásmegettérítési jog) illeti a felperest?

A szakértői tanács kizárólag a megkereső által feltett kérdéseket vizsgálta, a perben felmerült egyéb vitás szerzői jogi kérdéseket (a felperes szerzői minősége, a felek közötti felhasználási szerződés létrejötte) nem vizsgálta.

A Szerzői Jogi Szakértői Testület a megkereső kérdésén túlmenően a felektől kérdést nem kapott.

A megkereséshez csatolt mellékletek

A megkereső a megkereséshez csatolta a polgári ügy aktáját, amely tartalmazza a felek eddigi perbeli előadásait és csatolt okirati bizonyítékait.

A per tárgya a szakvélemény mellékletében található fényképfelvételek, amelyeket a szakértői tanács az F/3 mellékletben megjelölt [www....](#) weboldalról lehívott (a keresetlevél F/3 melléklete a képeket fekete-fehérben tartalmazta).

Tényállás és előzetes megállapítások

A felperes vállalkozóként arra specializálódott, hogy bontott, szeletelt vagy egész téglából családi házakat, kerteket egyedi burkolattal lásson el. A referenciamunkáiról készült fényképfelvételeket az általa üzemeltetett honlapon közzétette. A felperes értesült arról, hogy az így közzétett képei közül hat fényképet a hasonló tevékenységi körrel foglalkozó alperes honlapján szintén megjelentetett. A felperes szerint mind a felperes által készített építőipari alkotások, mind az arról készült fényképfelvételek szerzői jogi védelem alatt állnak azok egyéni, eredeti jellegéből adódóan. Ez abból fakad, hogy ezen alkotások mind bontott téglából készülnek, azaz kétszer ugyanolyan burkolat, építészeti alkotás nem kivitelezhető. A kialakított burkolatok, építmények illeszkednek a megrendelő ingatlanának sajátosságaihoz, mert azokat a felperes egyedi megbízások alapján készíti.

Az alperes előadta, hogy szerzői jogi védelem azért nem illeti meg a perbeli fényképfelvételeket, mivel azok nem a fényképfelvételt készítő szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellegű alkotások, hanem egy épületburkolási módot, technológiát ábrázoló megjelenítések. Az alperes tehát egy építészeti eljárást kívánt a fényképfelvételeken keresztül szemléltetni. A Sztj. 1. § (6) bek. értelmezését követően valamely építészeti eljárás, technológia és annak megjelenítése nem lehet tárgya szerzői jogi védelemnek. A Kúria Pfv. IV.21.748/201-1/4. döntése rámutatott arra, hogy egy belsőépítészeti eljárás folyamatát ábrázoló fényképek nem szellemi alkotások, egyéni, eredeti jelleg hiányában nem állnak szerzői jogi védelem alatt (2013. május 2-án kelt észrevételek).

Az eljáró tanács a per iratait áttekintve megállapítja, hogy szakvéleményének kialakításához ez elegendő.

Az eljáró tanács szakvéleményének kialakításához elsődlegesen a per irataihoz csatolt fényképek vizsgálata szükséges. Az eljáró tanács ezen túlmenően a per irataiból a felperes és az alperes a törvényszék által feltett kérdésekben hivatkozott előadásának vizsgálatát végezte el.

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy megítélése szerint a szóban forgó jogvita lényege versenyjogi jellegű. A felszínen szerzői jogi vita zajlik, de valójában az a kérdés, hogy az alperes tevékenységének ismertetése során az azonos tevékenységet végző versenytársa honlapján található fényképfelvételeket felhasználta. E versenyjogi kérdésben azonban az eljáró tanácsnak nincs szakvélemény-alkotási jogosultsága, a szakvélemény kizárólag a szerzői jogi kérdésekkel foglalkozik.

Az eljáró tanács szakvéleménye

Az eljáró tanács az alábbiak szerint válaszolja meg a törvényszék által feltett kérdéseket.

1. *A szakértő feladata annak megválaszolása, hogy a per tárgyát képző fényképfelvételek a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény tárgyi hatálya alá tartoznak-e, és ennél fogva fotóművészeti alkotásnak minősülnek-e.*

1.1. A Szerzői Jogi Szakértő Testület több szakvéleményben vizsgálta a fotóművészeti alkotások szerzői jogi védelmének feltételeit.

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban Sztj.) a fotóművészeti alkotásokat az irodalmi, tudományos és művészeti művek többi kategóriájával egyenrangú műkategóriaként ismerte el. (Megszűntek szerzői jogunkban az ilyen alkotásokra vonatkozóan korábban létezett különleges rendelkezések.)

Az Sztj. 1. §-ának (2) bekezdése szerint: „Szerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül attól, hogy e törvény megnevezi-e – az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen: ... (i) a fotóművészeti alkotás.”

A „fotóművészeti” jelzőben a „művészeti” kifejezés nem jelent valamilyen külön minőségi besorolást. A fotóművészeti alkotásokra is vonatkozik az Sztj. 1. §-ának (3) bekezdése, miszerint: „A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélelettől.” A műnek tehát az alkotó saját szellemi alkotásának kell lennie úgy egyéni jelleg, mint eredetiség szempontjából.

A közösségi jog szintjén a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről szóló 2006/116/EK irányelv (16) preambulumbekzdése kifejti, hogy a Berni Egyezmény értelmében a fényképet akkor kell eredetinek tekinteni, ha a szerző saját szellemi alkotása, amely személyiségét tükrözi, és ezen felül a védelem nem függhet egyéb kritériumtól, úgy mint értéktől vagy céltől. Az egyéb fényképek védelmét a nemzeti jogszabályok szabályozhatják. A 6. cikk „A fényképek védelme” cím alatt kimondja, hogy „A fényképek az 1. cikk alapján részesülnek védelemben, amennyiben abban az értelemben eredetiek, hogy a szerző saját szellemi alkotásának minősülnek. Annak megállapításához, hogy fennállhat-e ilyen védelem, más feltétel nem alkalmazható. A tagállamok más fényképeket is védelemben részesíthetnek.”

Mint ahogy a testület arra korábbi szakértői véleményeiben már rámutatott, az alkotás akkor

- „egyéni,” ha „az adott körülmények között lehetőség van többféle kifejezési módra, és ezek közül a szerző egyéni módon valósítja meg azok egyikét vagy másikat,” és
- „eredeti,” ha „az nem csupán valamely már meglévő alkotás szolgai másolata. Minden fénykép, amely eredeti elemeket tartalmaz, szerzői jogi védelmet kell, hogy élvezzen. Minden fénykép esetében úgy kell tekinteni, hogy az eredeti elemeket tartalmaz, és hogy ennek megfelelően fényképezési műnek minősül, kivéve az olyan fényképet, amelynek az esetében a fényképet készítő személynek nincs semmilyen befolyása a kép kompozíciójára vagy más egyéb lényeges elemére.”

Számos körülmény szolgálhat egy fénykép egyéni, eredeti jellegének alapjául, kezdve magától a témaválasztástól, a fényképezés szögének a meghatározásán át a „kép kivágás” módjáig (vagyis addig, hogy a téma miként helyezkedik el a fénykép keretein belül). A fénykép, bármilyen egyszerű is, nem lehet mentes a szerző személyes hatásától. Ez azt jelenti, hogy gyakorlatilag az ember által készített minden fénykép szükségképpen magában foglalja az eredetiségnek valamely elemét. Amennyiben az eredetiség megállapítható, nincs alap annak a kijelentésére, hogy valamely alacsonyabb szintű eredetiség még nem elegendő, és hogy egy magasabb szintű eredetiségre van szükség a szerzői jogi védelemhez. Csak azok a fényképek zárhatók ki a szerzői jogi védelemből, amelyeknek az esetében nincs tere a személyes döntésnek, és nincs lehetőség a kép kompozíciójának a befolyásolására (mint például az automatikus közlekedés-ellenőrzési készülékek által rögzített képek, a pénzbedobással működő kamerák útján készített fényképek, a már meglévő fényképekről készült fényképek stb.)” (SZJSZT-10/07/1).

Összefoglalóan: a fotóművészeti alkotásoknál a Sztj. szerint nincs szükség valamilyen speciális „művészi” jellegre; szerzői jogi védelmük egyetlen feltétele az, hogy megfeleljenek az egyéni, eredeti alkotás fogalmának. Elegendő az, hogy a műben az egyéni jelleg valamilyen minimuma megnyilvánuljon, azaz ne legyen teljesen meghatározva a körülmények vagy az alkalmazott eszközök által; legyen legalább minimális tere a különböző megoldások közötti emberi választásnak, továbbá hogy ne egy meglévő alkotás szolgai másolásáról legyen szó (lásd az SZJSZT korábbi, SZJSZT-18/04, -24/04 és -19/05 véleményében).

A házakról készített fényképek vizsgálata során a SZJSZT-24/2004 ügyben az eljáró tanács kifejtette, hogy az egyéni, eredeti jelleg akkor állapítható meg, ha a fotók – bár azok a házak legáltalánosabb nézetét mutatják – nem egyszerű reprodukciós felvételek, hanem olyan alkotó módon megválasztott szemszögből készült alkotások, amelyek kiemelik a lefotózott építészeti művek előnyös oldalait, és – a környezetbe való harmonikus illeszkedésük is megmutatandó – abból arányos részt ábrázolnak.

A bútorkatalógusban felhasznált, a bútorkról készített fényképek vizsgálata során a SZJSZT-01/07/1 ügyben az eljáró tanács megállapította, hogy a képek szakszerű fotográfusi munkának tekintendők, a tárgyfotózás területén magas színvonalú fotográfusi teljesítmények, amelyek a tárgyfotózás ismert szabályainak megfelelnek. Ez azonban egyúttal azt is jelenti, hogy jellegüknél fogva nélkülözik a felvételek a szerzői jogi védelemhez szükséges egyéni és eredeti jeleget, hiszen az árukatalógus céljával (az áru bemutatásával eladás céljából) csak az fér össze, hogy a tárgyak objektív valóságukban jelenjenek meg, ne kerüljön hozzájuk többlet, azaz a fotográfus szubjektuma ne szűrődjön át a felvételeken.

1.2. A jogirodalom hangsúlyozza, hogy a fotóművészeti alkotás esetében nehezebb megállapítani, hogy a szerzői jogi védelem fennállásához szükséges minimális egyéni-eredetiség követelményeinek eleget tesz-e. Az „alkotó egyéniség” a fotóművészetben is, mint minden művészeti ágban, a világ sajátos, belső, szubjektív szűrőn keresztül történő láttatásában érhető tetten. Az egyéni, eredeti jelleg legfőképpen

- a témaválasztás gondolatosságában;
- a fotós által elkapott pillanat sajátosságában (jellegzetes mozdulat, gesztus, történés);
- a felvételhez választott beállításban, a téma nézőpontjának, a képkivágásnak az egyediségében;
- a kompozícióhoz alkotó módon használt technikai megoldásokban (például különlegesen hosszú expozíciós idő, speciális optika megválasztása, szűrők használata, egyéb kreatív képalkotói döntések) testesülhet meg.³⁰

³⁰ Nagykommenár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez. CompLex jogi adatbázis; Sztj. 67. §-hoz fűzött magyarázat.

Az eredeti jelleg gyakorlatilag annyit tesz: nem szolgál másolásról van szó. A mű egyéni-eredeti, ha az alkotói egyéniség sajátosságait viseli. A fényképész valójában nem tesz mást, mint a valóság kifejezésére alkalmasnak talált részletet fényképezés útján rögzíti úgy, ahogyan azt csak ő látja. Más tárgyakról készített fényképfelvételek esetén, amennyiben a felvétel alkotója törekszik arra, hogy a tárgyat valamilyen egyedi, sajátos beállításban vagy szemszögből mutassa be, azaz a felvétel elkészültekor a művészi, kreatív szempontok dominálnak, a megvalósítás elérheti a szerzői jogi oltalomra érdemes szintet, feltéve, hogy van tere akár az egyes részletek kiemelésében megnyilvánuló eredeti jellegnek is (például a látószög, a napszaktól eredő megvilágítás megválasztása is eredményezhet alkotást). A felismerhető formába öntött egyéni-eredeti műtől további művészi, esztétikai értékek megléte nem várható el.³¹

1.3. A közösségi joggyakorlatban a szerzői jog kizárólag olyan teljesítmény – például fénykép – vonatkozásában alkalmazható, amely eredeti abban az értelemben, hogy a szerző saját szellemi alkotása.³² Amint a 93/98 irányelv³³ (17) preambulumbekzdéséből következik, egy szellemi alkotás akkor tekinthető a szerző sajátjának, ha tükrözi az ő személyiségét. Ez pedig akkor áll fenn, ha a szerző műve létrehozásakor alkotóképességeit szabad és kreatív döntések révén fejtheti ki. Például a portréfotó akkor részesülhet a 93/98 irányelv 6. cikke alapján szerzői jogi védelemben, ha – és ezt a nemzeti bíróságnak kell az adott ügyben megítélnie – az ilyen fénykép a szerző szellemi alkotása, amely tükrözi az ő személyiségét, és amely a szerzőnek a fénykép létrehozása során hozott szabad és kreatív döntéseiben jut kifejeződésre.³⁴

1.4. A törvényszék által feltett első kérdés az, hogy a felperes által készített fényképek egyéni, eredeti alkotások-e, azaz szerzői jogi védelem alatt állnak-e.

Az eljáró tanács abból az általános követelményből indul ki, hogy alkotásnak a gondolatot másoktól elhatárolható, egyéni módon kifejeződő mű minősül. Az alkotás egyéni jellege abban áll, hogy valamilyen formában visszatükrözi a szerző tulajdonságait, szubjektivitását, képességeit, intellektualitását, kreativitását, magán hordja a szerző személyiségjegyeit. Az eredeti jelleg megállapításához elengedhetetlen, hogy az adott körülmények között lehetőség legyen többféle kifejezési módra, ezek közül a szerző egyéni módon választhassa és válassza ki a kifejezési módok egyikét vagy másikat. Az eredetiség az alkotás önállóságát,

³¹ *Szinger András*: Az eredetiség küszöbe – „Gondolatszövedék” – A fotó és a szerzői jogi oltalom kapcsolatáról. In: *Liber Amicorum – Studia Gy. Boytha dedicata*, ELTE, 2004, p. 298–299. old.

³² A C-5/08. sz., az Infopaq International-ügyben 2009. július 16-án hozott ítélet 35. pontja.

³³ A szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejének összehangolásáról szóló, 1993. október 29-i 93/98/EGK tanácsi irányelv.

³⁴ A C 145/10. sz. ügyben (Eva-Maria Painer).

különlegességét, más művektől való különbözőségét, elhatárolhatóságát, azaz az általa okozott benyomás megismételhetetlenségét fejezi ki.

Az eljáró tanács hangsúlyozza, hogy az „egyéni, eredeti jelleg” megítélése műfajonként is eltérő lehet. A fénykép – amennyiben célja nem kifejezetten valamilyen művészi ábrázolás – általában azért készül, hogy a bennünket körülvevő világ vizuális érzékelését hűen reprodukálja, sok esetben egyenesen „dokumentálja”. Nyilvánvaló, hogy a minél inkább a valóság vizuális érzékelésének hű reprodukciója, vagyis a „dokumentálás” egy felvétel célja, annál kevesebb tere marad az egyéni, eredeti alkotótevékenységnek. A fényképezés mára tömeges tevékenységgé is vált. Egy-egy objektumról, pl. egy népszerű turisztikai látványosságról így akár százazres nagyságrendben készülhetnek fényképek, amelyek között minden bizonnyal számos, egymással szinte teljesen megegyező felvétel van. Kétségtelen ugyanakkor az is, hogy e többszázezer felvétel közül egyik sem lesz „szolgai másolása” a másiknak. A fénykép műfaji sajátossága, hogy olyan eszközzel készül, amelyet kifejezetten a vizuális érzékelés reprodukálása céljából fejlesztettek ki. Az Sztj. 1. § (1) bekezdésében példálózva felsorolt műfajok többségére ez az eszközhöz kötöttség kevésbé jellemző. A fénykép a maga „tárgyilagosságával” különösen alkalmas határterületi kérdések feszegetésére. Ezért a tanács hangsúlyozza, hogy a megkeresés tárgyát képező fényképek szerzőimű-minőségét, illetve ennek hiányát kifejezetten a fénykép műfaji sajátosságainak figyelembevételével állapította meg. Ezek a megállapítások így más műfajba tartozó művek eredetiségi kritériumaira vonatkozóan közvetlenül nem alkalmazhatók.

Az eljáró tanács a fent hivatkozott szempontok alapján végezte el az ügy tárgyát képező fényképek vizsgálatát, és álláspontja szerint – figyelembe véve az Sztj. 1. § (3) bekezdését is, miszerint a szerzői jogi „védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélettől” – a kifejtettek alapján az 1., 2., 3. 4. és 5. sz. kép szerzői jogi értelemben egyéni, eredeti jellegű, azaz szerzői jogi védelem alatt áll. A 6. kép esetében ez nem állapítható meg.

Az 1., 2., 3., 4. és 5. kép esetében megállapítható lehet a szerzői műnek történő minősítés, azonban azzal, hogy az eljáró tanács megítélése szerint ezen fényképek esetében is a minősítés határesetnek tekinthető.

A fényképfelvételek triviális, a kreativitás minimumával is alig rendelkező, a funkció által szinte teljes egészében meghatározott produktumok. A perbeli fényképfelvételek célja a felperes korábbi munkáinak bemutatása. Ezen célból következően korlátozott volt a felvételt készítő személy egyéni látásmódjának kifejezése (például ez megnyilvánulhat az egyéni témaválasztás, a fényképezés szögének és távolságának megválasztása, a témának a képkivágáson belül való elhelyezése, a fókuszálás jellege, a világítás kiválasztása alapján). A cél behatárolta mind a témaválasztást, mind a kifejezési formát. Láthatóan nem professzionális fényképész készítette a felvételeket, de egyértelmű, hogy a kiválasztott témát ismerő személy, aki annak bemutatását felkészült módon készítette el. A tanács megjegyzi, hogy önmagában az a körülmény, hogy nem az építészeti fotográfia szakmai követelményeinek

legmagasabb színvonalát képviselő képekről van szó, a szerzői jogi minősítést nem érinti, amennyiben a képeknél megállapítható az egyéni, eredeti jelleg.

Figyelembe kell venni, hogy a fényképfelvételek elkészítésekor volt a fényképésznek minimális mozgásteret, hogy milyen szögből, milyen napszakban vagy világítással és képkivágással készíti el – az egyébként funkcionális célú – fényképfelvételeket. Az 1. képnél az ív kihangsúlyozása, a 2. és 3. képnél a látószög meghatározása, a 4. képnél a tárgyak kiválasztása, és az 5. képnél a világítás beállítása jelenti a minimális szintű egyéni, eredeti jelleget.

Ez a választási lehetőség eredményezi azt, hogy a fényképeknél megállapíthatóak a szerzői mű minimális feltételei. Ez az értékelés megfelel az SZJSZT azon korábbi álláspontjának (18/04 és 24/04), miszerint a fényképek szerzői jogi védelmének egyetlen feltétele az, hogy megfeleljenek az eredetiség fogalmának, és „elegendő az, hogy a produktumban az egyéni jelleg valamely minimuma megnyilvánuljon; tehát, hogy az ne legyen teljesen meghatározva a körülmények vagy az alkalmazott eszközök által; legyen legalább minimális tere a különböző megoldások közötti emberi választásnak, továbbá, hogy ne egy meglevő alkotásnak a szolgai másolásáról legyen szó.” Adott esetben tehát még ezek az egyébként triviális fotók is állhatnak szerzői jogi védelem alatt, jóllehet a hivatkozott szakvéleményben hivatkozott „emberi választásnak” itt nem sok tere maradt.

A 6. kép esetében – a fenti szempontok alapján – egyáltalán nincs mód annak megállapítására, hogy a fényképfelvétel egyéninek, eredetinek számít, és így megfelelne a szerzői jogi védelem követelményeinek.

2. A szakértő feladata annak megválaszolása, hogy a per tárgyát képező fényképfelvételeken szereplő téglafalak építészeti alkotásnak minősülnek-e.

Szerzői jogi védelem alá tartozik az építészeti alkotás és annak terve, valamint az épület-együttes, illetve a városépítészeti együttes terve [Szjt. 1. § (1) bek. k) pont].

Az építészeti alkotás a téralakítás egyéni-eredeti megoldásait jelenti. A szerzői mű ugyan nem csak épület lehet, a fényképfelvételeken szereplő téglafalak [a ház lábazatához kapcsolódó virágágyás, „fűszerkert” (2. és 3. fénykép), a fát körbevevő téglasziget (1. fénykép)] nem építészeti alkotások. A 4. fényképen nem téglafal, hanem pusztán a felhasznált téglatípusok láthatóak.

Az 5. sz. fénykép konyhapultot, a 6. sz. fénykép téglából kirakott boltozatot mutat. Belsőépítészeti alkotásról egy épület belső terének egyéni-eredeti kialakításakor beszélhetünk; az építészet szerzői jogi szabályai vonatkozhatnak rá, ha a munka téralakító jellegű.³⁵ A konyhapult és a boltozat esetében ez a követelmény nem valósul meg.

A szerzői jogi eredetiség szempontjából – szemben a felperesi érveléssel – közömbös az, hogy a bontott téгла felhasználása miatt kétszer ugyanolyan burkolat nem kivitelezhető.

³⁵ I. m. (30).

3. *A szakértő feladata annak megválaszolása, hogy ha a per tárgyát képző fényképfelvételek, valamint az azokon szereplő téglafalak szerzői jogi védelem alatt állnak, ezen felvételek felhasználásáért milyen mértékű díjazás (gazdagodásmegettérítési jog) illeti a felperest.*

Az eljáró tanács az 1. kérdésre adott válaszában az 1., 2., 3., 4. és 5. kép esetében megállapította, hogy azok szerzői műnek minősülnek, a 6. kép esetében nem.

Mivel az utóbbi fénykép szerzői jogilag nem védett mű, ezért nem lehet szó a szerzői jogi védelem alatt álló mű engedély nélküli felhasználásáról. Ebből következően a felperes ennek felhasználásért szerzői jogdíjat nem követelhet.

Azoknál a fényképeknél, amelyek szerzői műnek minősülnek, a szerzőt a mű felhasználására adott engedély fejében díjazás illeti meg, amelynek – eltérő megállapodás hiányában – a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állnia. A díjazásról a jogosult csak kifejezett nyilatkozással mondhat le [Sztj. 16. § (4) bek.]. A szerzői jogdíj mértékét a felek főszabály szerint szabadon határozzák meg.

A 16. § (4) bekezdés főszabályként bevezette a díjazás bevétellel arányosságának elvét. Ez azonban jelen felhasználás esetében nem alkalmazható, mivel nem állapítható meg, hogy az alperes a felhasználással milyen bevételt ért el. Ilyen esetben a díjazás tekintetében – analógiaként – irányadó lehet a HUNGART Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület díjszabása (lásd SZJSZT-11/09, -04/11 ügy). Hangsúlyozandó azonban, hogy a jogdíj-közlemény ilyen körülmények között csak orientáló jellegű lehet, a díjazás megállapításakor tekintettel kell lenni minden körülményre (pl. a felhasznált fényképek jellege, a fényképek tárgya, a felhasználás módja). A perbeli időszakra a 2011. május 26-án kelt jogdíjközlemény alkalmazandó, amely a 2011. évre vonatkozik azzal, hogy a Hivatalos Értesítőben történő közzétételtől a 2012. évre vonatkozó közlemény megjelenéséig alkalmazandó.

A képző-, ipar és fotóművészeti alkotások másodlagos felhasználásának díja ún. internetes környezetben, a nyilvánosság számára lehívásra (on demand) hozzáférhetővé tétel fejében, alkotásonként az e fejezetben részletezett jogdíjakat kell fizetni. Lehívás: a műveknek vezető útján, vagy bármely más eszközzel vagy módon történő nyilvánossághoz közvetítése, amelynek során a közönség tagjai a művekhez úgy férhetnek hozzá, hogy mind az egyes műveket, mind a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg. A lehívásra történő hozzáférhetővé tétel megvalósul tekintet nélkül arra, hogy a nyilvánosság tagjai a lehívott műveket számítógépre, vagy bármely más hordozóra letölthetik-e.

2. A jogdíjak mértéke üzletszerűnek minősülő felhasználások esetében:

amennyiben a

– lehívható művek száma egy, a lehívások számától függetlenül	6 200 Ft/év
– lehívható művek száma az 5-öt nem éri el, a lehívások számától függetlenül	16 200 Ft/év
– lehívható művek száma a 10-et nem éri el, a lehívások számától függetlenül	32 000 Ft/év

Jogosulatlan felhasználás, névfeltüntetés hiánya:

20. A jogosulatlan, vagy a megengedett példányszámon felüli felhasználás, valamint a névfeltüntetési szabályok megszegése – külön-külön – a jogdíj 100-100%-nak megfelelő pótdíj mint átalánydíj megfizetésének kötelezettségét vonja maga után, tekintettel az ellenőrzési költségekre.

A díj meghatározásánál figyelembe vehető szempontként hangsúlyozzuk, hogy itt egy bárki által („házilagosan”) elkészíthető produktumról van szó, amely a funkcionális kötöttsége okán nem bír magas felhasználási értékkel.

Dr. Tomori Pál, a tanács elnöke
Dr. Bacher Gusztáv, a tanács előadó tagja
Szamódy Zsolt Olaf, a tanács szavazó tagja

* * *

TERVDOKUMENTÁCIÓ ÁTDOLGOZÁSA

SZJSZT-11/13

A törvényszék által feltett kérdések

1. Tanulmányozzák át a periratokat!
2. Állapítsák meg, hogy (a korábbi B.) az L. R. 2/B terminál tervei és a belső tervek önálló, egyéni szerzői alkotásnak minősülnek-e; ha igen, lehet-e az alperesen kívül más személyt szerzőtársnak tekinteni; ha igen, milyen mértékben!
3. Nyilatkozzanak arról, hogy a 2/B terminál tervei és a belső tervek tekintetében a felperes által végzett munka keletkeztetett-e bármiféle szerzői művet, ha igen, mennyiben, és az milyen kapcsolatban van az alperesi tervekkel!
4. Közöljék, hogy a 2/B terminál építési munkái során az alperes terveit átdolgozták-e; ha igen, milyen mértékben!
5. Adjanak választ a peres felek kérdéseire, így az alperes 2011. 08. 17-i levelében írt kérdésekre, amelyet 2011. 09. 20-án érkezettek a bíróságon a 6. beadvány mellékleteként!
6. Jelöljék meg, hogy az alperes tervezési tevékenysége körében a vagyoni jogok mértéke meghatározásánál a megjelölt díj elfogadható-e, illetve milyen díjszabás alkalmazható!
7. Tegyék meg esetleges egyéb releváns észrevételeiket!

A felperes által feltett kérdések

1. Szerezhetett-e bármilyen mértékben is vagyoni jogokat az alperes a 2/B terminál tervei tekintetében, annak ellenére, hogy
 - a tervezési munka elvégzésére nem az alperes, hanem a felperes kötött tervezési szerződést,
 - a tervlapokon a felperes tervezői pecsétje és a felperes munkavállalóinak aláírása szerepel,
 - az alperes a felperessel kötött munkaszerződésen és a felperessel kötött felhasználási szerződésen kívül egyéb szerződéssel nem rendelkezik,
 - az alperes mint munkavállaló a munkáltató felperessel a felhasználási szerződést megkötötte, és a tervezésben részt vevő számos más munkavállalóval együtt a szerzői jogdíjat felvette,
 - az alperes a kiviteli tervek elkészítésének nagyobb részében egyáltalán nem végzett tervezési feladatokat,
 - az alperes a tervezéshez szükséges feltételekkel önállóan nem rendelkezett (iroda, számítógép, tervezői programok, felelősségbiztosítás stb.), ezeket – mint minden más munkavállaló esetében – a felperes mint munkáltató biztosította?
2. A 2/B terminál komplett tervezési feladatainak elvégzéséhez hozzávetőlegesen hány szakember bevonása szükséges és összességében hány mérnöknap munkavégzést igényel?
3. A „belső tervek” tekintetében szerzhetett-e az alperes vagyoni jogokat annak ellenére, hogy
 - azok megítélésünk szerint egyéni, eredeti jelleggel nem bírnak,
 - azok tekintetében a vagyoni jogokat az L. Társaság magának állította?
4. Amennyiben a t. Szerzői Jogi Szakértői Testület véleménye szerint az alperest a fentiek ellenére mégis megilletik valamilyen arányú vagyoni jogok, akkor további kérdésként merül fel, hogy a felperes megsérthette-e ezeket a vagyoni jogokat annak ellenére, hogy
 - az alperes által vitatott tervezésben a felperes csupán alvállalkozóként vett részt,
 - az alperes által vitatott tervezést megrendelői döntés alapján bontás előzte meg, és a bontási terveket nem a felperes készítette,
 - a „belső terveket” a felperes nem is ismerte, így felhasználni se tudta?
5. Amennyiben a t. Szerzői Jogi Szakértői Testület véleménye szerint az alperest a fentiek ellenére mégis megilletik valamilyen arányú vagyoni jogok, akkor további kérdésként merül fel, hogy annak aránya pontosan és kétséget kizáróan meghatározható-e, különös figyelemmel arra, hogy
 - az alperesen kívül számos más felperesi munkavállaló is részt vett a 2/B terminál tervezésében, az alpereshez képest lényegesen nagyobb arányban,
 - a 2/B terminál tervezési munkáit 50%-ban a felperes és 50%-ban az U. Társaság végezte?

Az alperes által feltett kérdések

1. Mikor keletkeznek a védett alkotáson szerzői jogok? Ki a szerző? Mikorra tehető a szerzői jogi védelem keletkezése?
2. A belső tervek önálló szerzői jogi védelem alatt állnak, azoknak elkülönült egyéni, eredeti jellege szerzői jogi szempontból megállapítható-e? Önálló szerzői jogi védelemben részesíthetőek-e?
3. A tervek átdolgozásra kerültek-e?

Válaszok a törvényszék által feltett kérdésekre

Az eljáró tanács a felperes által feltett ad 1. kérdésre adott válasz kivételével (1 fő nemlegesen szavazott) az alábbi szakvéleményt egyhangúlag elfogadta.

Ad 2. Az eljáró tanács előjáróban leszögezi, hogy e kérdést úgy értelmezte, hogy az L. R. 2B termináljának és az azon belül található belső tereknek *első, eredeti* terveire vonatkozik.

Az eljáró tanács a rendelkezésre álló tervek áttekintését követően, azok alapján megállapította, hogy mind a terminál, mind a belső terek tervei a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 1. § (3) bekezdésének megfelelő egyéni, eredeti jellegű műveknek minősülnek. Megjegyezni kívánja az eljáró tanács, hogy egy meghatározott célra rendelt létesítmény – így pl. egy repülőtér esetében is – a funkcionális elvárások kétségtelenül befolyásolják a tervezői tevékenységet, ez azonban többnyire nem jár (és jelen esetben sem járt) a tervezői alkotótevékenység teljes determinációjával: a tervezési folyamat során a tervező alkotó(k) megítélésétől, tervezői elképzelésétől függő változatok jöhetnek létre. Abban az esetben pedig, ha az egyes tervezők a funkcionális elvárások figyelembevételével is egymástól eltérő eredményre juthatnak, a terv egyéni-eredeti jellegűnek minősül.

A lehetséges szerzőtársak személyére vonatkozóan az eljáró tanács mindenekelőtt általánosságban jegyzi meg, hogy ilyen léptékű tervezési feladatokat a gyakorlatban többnyire nem egyetlen tervező jegyzi. Tekintettel azonban arra, hogy a jelen ügyben vizsgálatra benyújtott kész tervekben már az egyes, egyedileg készülő tervfázisok nem szétválaszthatóak, csak közvetetten, a vonatkozó egyéb dokumentumok figyelembevételével valószínűsíthető, hogy a tervek elkészítése jelen esetben is több személy együttes munkájának eredménye volt, illetve hogy e tervezők milyen arányban vettek részt az alkotási folyamatban. Így pl. a terminál esetében az 1993. szeptember 23-án, illetve november 10-én a társszerzők és a felperes között létrejött szerződések rögzítenek szerzőségi arányokat, míg a belső terek tervei esetében ilyen, a szerzőségi arányra vonatkozó adatok nem állnak rendelkezésre, csupán az alperes által 2008. december 3-i tárgyaláson csatolt terven feltüntetett tervezői nevekből lehet következtetni a többes szerzősége.

Ad 3. és 4. Az eljáró tanács a rendelkezésre álló tervrajzok alapján megállapította, hogy a felperes által végzett munka eredményeként a terminál tervei jelentős mértékű átdolgozásra kerültek, a terminál eredeti tervéből új, szerzői jogi értelemben átdolgozott műnek [Sztj. 4. § (2) bek.] minősülő alkotás jött létre. A belső terek tervének esetében ugyanakkor – tekintettel arra, hogy a megrendelő az eredeti belső terek bontását rendelte el, és a felperes csak ezt követően, az eredeti tervtől függetlenül készítette el az új belső terek tervét – átdolgozás nem valósult meg: az új terv az eredeti tervtől független, egyedi tervnek tekinthető.

Ad 6. Kötelezően alkalmazandó díjszabás a díjmérték megállapítására vonatkozóan nincs, a jogdíj mértéke minden esetben az érintett felek közötti megállapodás tárgyát képezi. Jelen ügyben az alperes díjszámítása kizárólag a Magyar Építész Kamara tervezési díjtáblázatának ajánlásain alapul, ez azonban a mai általános építészeti gyakorlatban reálisan nem elérhető.

A teljes megfizetett tervezési díj felperesre eső részéből, a ténylegesen az építészeti tervezésre eső hányadból levonandóak a következők:

- a belső terek terveinek díja,
- a kiviteli tervek díja, a Magyar Építész Kamara díjszámítása szerint a kivitelezési tervezés külön szolgáltatás, amelyet következésképp bárki elvégezhet.

Az így megmaradó hányad 50%-a tekinthető az alperes tiszteletdíjának, mivel ő magán-személyként már nem számíthatott fel olyan járulékos költségeket, mint a rezsiköltség, a szerkesztők munkabére, biztosítás, tervezési szoftverek stb.

Ad 7. Az eljáró tanácsnak egyéb észrevétele nincs.

Válaszok a felperes által feltett kérdésekre

Ad 1. Az alperes jogszerzése (pontosabban annak megítélése, megilletik-e jelenleg a részvételeivel készült terveken vagyoni jogok) jelen esetben annak a függvénye, hogy e terveket a felperessel a tervek készítése idején fennálló munkaviszonya részeként, munkaköri kötelezettségként vagy azon kívül alkotta-e. Az eljáró tanács a másodfokú bíróság részítéletének 6–7. oldalán foglalt indokolás, valamint a tervezőnek az alperessel a kérdéses időszakban fennálló munkaszerződése alapján nem látja *közvetlenül* alátámasztottnak az alperes eredeti tervekre vonatkozó vagyoni jogainak a felperesre való átszállását.

Ugyanakkor az eljáró tanács álláspontja szerint *közvetetten* mind az építészeti tervezői gyakorlat, mind az eljáró tanács rendelkezésére álló – a tervező és az alperes között a tervezés időszakára irányadó munkaszerződésen túlmenő – egyéb dokumentációk, így különösen a 13. sz. vezérigazgatói utasítás is alátámasztja, hogy az eredeti tervek készítése a tervező munkaköri kötelezettsége volt.

Az építészeti tervezési gyakorlatot illetően az eljáró tanács ismerteti az alábbiakat:

- a) A felpereshez hasonló tervezőirodák gyakorlatában – amennyiben az ügyvezető is gyakorló építész – általános, hogy az ügyvezető is tervez a *tervezőiroda nevében és képviselőjeként*. Az ilyen jellegű feladat annyira kézenfekvő, hogy azt a legritkább esetben rögzítik a munkaköri leírásban.
- b) Ekkora léptékű tervezési feladatot az általános gyakorlatban nem egyetlen tervező jegyezi, amennyiben mégis, úgy önálló, névre szóló szerződésének kellett volna lennie a megbízóval (esetleg a felperessel), valamint az összes al- és társtervezővel.
- c) Ilyen volumenű megbízásnál kötelező a tervezői *felelősségbiztosítás* megkötése, amelynek a *jogosult, felelős (és ilyen minőségében számon is kérhető) tervező- vagy tervezőiroda nevére kell szólnia*. A csatolt dokumentumok ilyen biztosítást nem tartalmaznak, holott az eljáró tanács álláspontja szerint a biztosítást kötő személye (az alperes vagy a felperes) ugyancsak meggyőző érveléssel szolgálhatna a jogtulajdonos személyére vonatkozóan.
- d) A konkrét ügyben a tervezői gyakorlat szerint ugyancsak a felperes jogszerzését támaszthatja alá az, hogy a megbízóval (illetve egymással) csak a felperesnek és az U. Társaságnak volt szerződése, az alperesnek önállóan nem, valamint hogy az összes engedélyezési terven a felperes, a kiviteli terveken pedig az U. Társaság cégszerű aláírása szerepel. A terveket ugyancsak a felperes engedélyeztette, valamint az engedélyen is ő szerepel.

A rendelkezésre álló iratok alapján ugyanakkor a fentiekben ismertetett gyakorlaton túlmenően megállapítható az is, hogy az alperes a felperestől a tervezés után az egykori Szerzői Jogvédő Hivatalon keresztül szerzői jogdíjat vett fel, ami elismerése annak, hogy a felperes mint munkaviszonyban alkotott mű után járó szerzői jogdíjakat fizetett neki. A megküldött iratok között fellelhető az erről szóló szerződés, amelyet a szerzőtársak (így az alperes és a felperes) kötöttek, és amely a felperest végig munkáltatóként hivatkozta. Annak ellenére tehát, hogy az alperes munkaszerződésében az első- és másodfokú bíróság által is megállapítottan nem szerepel a tervezés mint munkavégzési kötelezettség, mégis a hivatkozott szerződés alapján megállapítható, hogy a felperes és az alperes mint munkáltató és munkavállaló kötött szerződést arról, hogy a felperes a tervdokumentáció hasznosításából hozzá befolyt jövedelem alapján részeltette jogdíjban a munkavállaló alperest.

A felperes által jelen kérdésben hivatkozott szempontok közül a „*a tervlapokon a felperes tervezői pecsétje és a felperes munkavállalóinak aláírása szerepel*” közvetetten szintén a munkaviszony fennállását támasztja alá.

Ad 2. Ilyen mértékű tervezési feladat elvégzéséhez hozzátétőlegesen és minimálisan 22 különböző szakma együttes részvételére van szükség: ilyen pl. a generáltervezés, az építész, a belsőépítész, a statika, a mélyalapozás, a gépészet, az épületvillamosság, a gyengeáram, a geodézia, a talajmechanika, a kertépítész, a tűzvédelem, a környezetvédelem, az akusztika,

a közlekedés, a költségelemző, a szigetelés- és az épületszerkezeti tervező, a munkavédelem, a függönyfal-szaktervező, a konyhatechnológia, a repülőtéri technológia, a lift- és mozgólépcső tervezés. Ez százon felüli szakemberlétszámot feltételez, akik a különböző tervfázisokon több hónapot (valószínűsíthetően több mint egy évet) dolgoznak. Ez összességében több tízezer mérnöknap tervezőmunkát igényel.

Ad 3. A belső terek terveinek egyéni-eredeti jellegére vonatkozóan az eljáró tanács a bíróság kérdéseire adott ad 2. válaszában fejtette ki álláspontját.

A belső tervek vagyoni jogainak holléte az eljáró tanács álláspontja szerint nem releváns, mivel a tervek átdolgozása – a bíróság kérdéseire adott ad 3. és 4. válaszból következően – nem történt meg.

Ad 4. A belső terek tervének ismeretére, illetve a tulajdonosi bontás relevanciájára vonatkozóan lásd a bíróság kérdéseire adott ad 3. és 4. választ. Abban az esetben azonban, ha az alperesnek a tervekre vonatkozóan vagyoni joga állna fenn, és átdolgozás valósult meg, a jogsértés szempontjából nem lenne relevanciája annak, hogy a felperes mint alvállalkozó végezte a tervezést: ha az eredeti tervek átdolgozását ő végezte, az átdolgozásra vagy közvetlenül, vagy megrendelőjén keresztül meg kellett volna szereznie az engedélyt.

Ad 5. Az alperest megillető szerzőségi arányra vonatkozóan lásd a bíróság kérdéseire adott ad 2. választ. A felperes és az U. Társaság közötti munkamegosztás ugyancsak mérlegelési szempont lehet a szerzőségi arányok megállapítása során.

Válaszok az alperes által feltett kérdésekre

Ad 1. Az Szjt. 9. § (1) bekezdésében foglaltak szerint a szerzőt a *mű létrejöttétől* kezdve megilleti a szerzői jogok – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok – összessége. Elvben a mű elkészültével – létrejöttével – keletkezik a szerzői jog, azonban a szerzői jogi védelem a mű egyéni-eredeti jellegének megjelenésével is keletkezhet: nem függ tehát attól, befejezette a mű, illetve mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől sem [Szjt. 1. § (3) bek.]. Amennyiben egy műrészlet azonosítható, és egy vagy több szerző szellemi alkotásának eredménye, az már szerzői jogi védelemben részesül. A szerzői jogi védelem a szerzőt az alkotás tényénél fogva megilleti, nem függhet semmilyen adminisztratív eljárástól. Építészeti tervezés esetében általánosságban kijelenthető, hogy a szerzői jogi védelem már az építészeti tevékenység kezdetével, az első egyéni, eredeti jellegű, egyedi tervezési fázissal megkezdődik.

A szerző az, aki a művet megalkotta [Szjt. 4. § (1) bek.]. A jelen ügy szempontjából szerzőnek az eredeti, átdolgozott és új tervek alkotói minősülnek (a szerzőségi vélelmekre és arányokra vonatkozóan lásd a korábbi pontokat).

Ad 2. A belső terek terveinek egyéni, eredeti jellegére, szerzői alkotásnak minősülésére vonatkozóan lásd a bíróság kérdéseire adott ad 2. választ. A belső tervek a perbeli esetben akár egy nagyobb tervezési folyamat részei, akár önállóan készült alkotások, ennek értelmében szerzői jogi védelemben részesülnek.

Ad 3. A terminál és a belső terek terveinek átdolgozására vonatkozóan az eljáró tanács a bíróság kérdéseire adott ad 3. és 4. válaszában fejtette ki álláspontját.

Dr. Szilágyi István, a tanács elnöke
Dr. Gondol Daniella, a tanács előadó tagja
Batta Imre, a tanács szavazó tagja
Dr. Munkácsi Péter, a tanács szavazó tagja
Vadász Bence, a tanács szavazó tagja